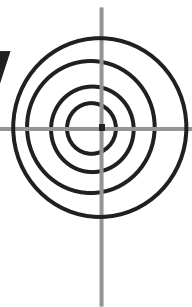

Demokratický střed

Nezávislý čtvrtletník o střední Evropě

2. číslo, ročník IV., květen 2015, cena: 25 Kč

■ Těžký život zelených ve střední Evropě.

Fotomontáž: Pavel Lukáš

Přečtěte si v čísle:

- ☞ Rozhovor s Milanem Horáčkem o zelené politice
- ☞ 600 let od Husovy smrti. Kdo byl Jan Hus?
- ☞ Supervolební rok v Rakousku

● Úvodník	
Černobílý, a přesto zelený časopis (Tomáš Fošum)	3
● Česko	
ANO Havlovi (Marie Chrásková)	4
Stesk po včerejších novinách a čekání na mediální kvas (Tomáš Fošum)	6
O důvěře a generaci mých rodičů (Marie Jüptner Medková)	8
● Téma: Zelení ve střední Evropě	
Jsou zelení stranou dvou procent? (Petr Zenkner)	9
Zelená politika pro Českou republiku (František Nejedlý)	10
Politika může být (prý) jiná (Petra Pásztorová)	12
Polští zelení: Slabá struktura, málo členů, roztržštěnost levice (Patrik Eichler)	14
● Rozhovor	
Zelená dvojrole Milana Horáčka (Petr Zenkner, Tomáš Fošum)	16
● Politika a společnost	
Jak se žije ukrajinským oligarchům (Michal Lebduška)	20
Otřese supervolební rok rakouskou politikou? (Miroslav Šepták)	22
Kauza Váhostav. Slovenské politické retro (Martin Petr)	23
● Historie a současnost	
Šest století od Husovy smrti. Kdo byl Jan Hus? (Jan Jandourek)	25
Wintonova dcera nebuduje otci pomník (Michaela Čaňková)	28
Masopust – jeden nový začátek staré tradice (Jan Holovský)	29
Příliš snadno promarněná mise (Erik Siegl)	31
● Kultura	
Opéra noir Mariusze Trelińského (Anna Plasová)	32
Svět nejen maďarských pohádek (Alena Mikolášková)	34
Werich a Voskovec (Jiří Fošum)	36
● Zraněná města	
Nuda v Hradci Králové? Zraněné nezraněné město (Kateřina Hamplová)	38
● Připravujeme	
Rusko a střední Evropa	40
Rozhovor o kvalitě ovzduší	
Polský volební rok	

• Demokratický střed •

2/2015, vydáno v květnu 2015, ročník IV.

adresa: Petr Zenkner, Koněvova 240, 130 00 Praha 3,

e-mail: redakce@demokratickystred.cz, **web:** www.demokratickystred.cz

šéfredaktor: Tomáš Fošum

zástupce šéfredaktora: Petr Zenkner

redakční rada: Tomáš Chlum, Marie Bydžovská, Marie Jüptner Medková,
Jan Jüptner, Kateřina Hamplová, Tomáš Orlík, Jan Holovský

grafická úprava: LUSEL, **kresby, fotomontáže:** Pavel Lukáš

vydavatel: občanské sdružení Demokratický střed

č. účtu: 2400332468/2010

registrační číslo MK ČR E 20906, ISSN 1805-6202, vychází 4x ročně

Černobílý, a přesto zelený časopis

S jarem se příroda zazelenala, takže ani Demokratický střed nemohl zůstat stranou. Hlavní téma nového čísla tak patří středoevropským zeleným. Ti si vedou obstojně v Rakousku a Německu, zato ve visegrádských zemích se jim s výjimkou Maďarska momentálně nedaří. V doslova dezolátním stavu jsou pak v Polsku. Proč se v Maďarsku zelená politika uchýtila, zatímco v Polsku nikoliv? Odpověď na Vás čeká o pár stránek dále. S hlavním tématem čísla úzce souvisí rozhovor se Středoevropanem Milanem Horáčkem, jenž se narodil na národnostně vždy promíchaném severu Moravy – táta byl Čech, matka Němka. Spoluzakládal německé i české zelené. Dnes se do politiky zapojuje hlavně v roli rádce. Že jeho postřehům a zkušenostem stojí zato naslouchat, se můžete přesvědčit sami.

Když začala vznikat zelená hnutí, vymezovala se do značné míry vůči establishmentu. Se zavedenými institucemi měl problém i jistý Jan Hus, od jehož upálení v červenci uplyne šest set let. Cestu k této složité osobnosti otevírá článek, jež pro nás napsal Jan Jandourek. Ten mimo jiné konstatuje, že Hus by se svým nekompromisním přístupem narazil nejen v dnešní katolické církvi, ale v jakékoliv organizaci s pevným řádem. Můžeme v tom nalézt i jisté poučení. Někdy zkrátka je lepší prosazovat změny postupně než smést „staré pořádky“ revoluční cestou. Ne že by se člověk měl chovat stádně jako ovce, ale pokud se v rámci jakékoliv instituce přestanou respektovat základní pravidla, nastává anarchie, v níž se daří spíš těm horším než lepším stránkám lidské osobnosti. To pochopili i zmiňovaní zelení, kteří se začali

organizovat ve stranách. Dnes jsou běžnou součástí politického spektra, a své cíle tak mohou účinněji prosazovat.

K zdárnému fungování potřebuje společnost nejen instituce, ale i tradice, které ji drží pohromadě i v nelehkých časech. Jeden z našich kmenových autorů, jenž se ve volném čase věnuje národnímu buditelství, pomohl jednu takovou tradici obnovit. V ospalé středočeské obci, kde se nic nedělo a kde se daří komunistické straně, uspořádal společně s přáteli masopust. Zpráva o této akci, která se setkala s nečekaným úspěchem, se čte jako pohádka pro dospělé. Pohádkových příběhů najdete v aktuálním čísle více. Třeba ten o siru Wintonovi, díky jehož záchranné akci dnes žije 6 000 lidí. Přímo na pohádky, a to maďarské, se pak zaměřuje jeden z článků kulturní rubriky.

Výše jsme zmínili, že volební výsledky zelených často nejsou ohromující. Přesto mohou být spokojeni. Jejich agendu totiž do velké míry přebírají i zavedené strany, ať už levicové nebo pravicové. Ostatně i autoři Demokratického středu poctivě třídí odpad a přemýšlejí nad svou ekologickou stopou. Proto máme na Vás, milí čtenáři, prosbu. Pokud by se Vám náš časopis znelíbil a chystali jste se jej zbavit, házejte ho prosím pouze do modrého kontejneru určeného na papír. Pro ty, kteří tak učiní a svého rozhodnutí pak budou zpětně litovat, mám dobrou zprávu. Všechna starší čísla jsou dostupná na našich internetových stránkách, které navíc podstoupily zkrášlovací kúru. Věříme, že se Vám stránky budou líbit, stejně jako toto číslo. Příjemné čtení.

Tomáš Fošum

Demokratický střed

Nezávislý čtvrtletník o střední Evropě

Nejsme financováni z grantů, každý předplatitel je pro nás důležitý!

Roční předplatné (4 čísla) i s poštovným za 180 Kč

Objednávejte na mailu: redakce@demokratickystred.cz

Číslo účtu: 2400332468/2010

ANO Havlovi

Za svého života Václav Havel absurdní dramata psal. Po smrti v nich musí nedobrovolně hrát. Zatímco Havlovy hry obohacovaly českou kulturu, využívání jeho jména hnutím ANO českou politiku nepovznáší. Naopak z ní vytváří prostředí na pomezí mezi cirkusem a Matějskou poutí. Lidé zatím absurdním fraškám tleskají. Dokládá to i spanilá jízda Andreje Babiše v čele žebříčku nejoblíbenějších politiků – příznivě ho hodnotí 64 procent Čechů.

Zatím poslední scénou v „havlovské“ hře hnutí ANO 2011 představovala cesta Andreje Babiše do Ameriky. Ačkoliv to ani sám nemusel zdůrazňovat, objevila se na mediální scéně srovnání s Václavem Havlem. Pomohlo mu i setkání s Madeleine Albrightovou.

Mediálně hlasité obrácení k transatlantické vazbě narušilo jen pár bizarních gagů. Patřil mezi ně peprný vzkaz ministra financí novinářům Foreign Affairs, že ho „poblili“, a bude je proto žalovat. Absurdní byla i jeho snaha co nejlépe prodat své setkání s bývalým starostou New Yorku a majitelem mediální agentury Michaellem Bloombergem. Rodilý Slovák se vyjádřil, že je „prvním Čechem“, kterého Bloomberg přijal, což ale není rozhodně pravda. O závěrečnou tečku kolotočářské pouti se zasloužila Monika Babišová a její neproclené kabelky.

Již před objevováním Ameriky uvedlo české diváky do děje několik předskokanů. Nejvýraznějším byl europoslanec Pavel Telička, odborný mluvčí ANO pro zahraniční otázky, v médiích označovaný za stínového ministra zahraničí. Telička v několika rozhovorech kritizoval přichylnost k Rusku, mluvil o hodnotách v zahraniční politice, které uznává hnutí ANO, a opakovaně zdůrazňoval ochranu lidských práv a odkaz Václava Havla.

Jak prodávat Česko v zahraničí

Jméno Václava Havla patří mezi pojmy, které zná celý svět. Sice v porovnání s 90. lety, kdy mu tleskal americký Kongres, je povědomí o něm v zahraničí slabší. Stále však jej zná mnoho lidí, kteří by ani nedokázali říci, kde se Česká republika na mapě nachází. Již za jeho života, ale v plném rozsahu poté, co Havel zemřel, se jeho jméno stalo i marketingovou značkou. V tomto duchu je logické, že pragmatické ANO se této úspěšné značky chytá.

Pragmatičnost je znát i ze slov Pavla Teličky. V rozhovoru pro deník E15 se vyjádřil: „Nedávno se mě (Babiš) zeptal: Jak jste to myslel s tím, že se hlásíme k Václavu Havlovi? Říkám mu na to: Podívejte se, jsou na to dva pohledy. Buď je tu nějaká hodnota, kterou ctíme, a v tom jsme se shodli. A za druhé, Havel je jedna z mála věcí, která tuto zemi proslavila. Je to naše

deviza, kterou můžeme v zahraničí prodávat. Myslím si, že ta míra shody s panem Babišem je poměrně vysoká. Nikdy jsme nebyli v nějakém zásadním střetu“.

Je to chytrá strategie. Zvláště v době, kdy se v oblasti „havlovské politiky“ uvolnil značný prostor. Dosavadní lídr „pravdolásky“ kníže Schwarzenberg, zdá se, ztrácí dech a po plivání na Havlovo jméno z mnoha stran se jasně otevřel prostor pro ty, kdo se volného pole chopí.

Útoky proti Havlovi si nikdo závratnou popularitu nezíská. I přes to, že jsou voliči, kteří se na Havla nedívají růžovými brýlemi či k němu mají vyloženě negativní postoj. Byly sice časy, kdy se Havlova obliba během jeho prezidentství propadala, ale nikdy neklesla pod 45 %. Na vrcholu mu naopak věřilo přes osmdesát procent Čechů. Vztah Čechů k Havlovi se ukázal i při jeho pohřbu, kdy se s ním přišly spontánně rozloučit tisíce lidí.

Něco tu nesedí

I kritizování rusofilství v zahraniční politice je chytrý tah. Češi totiž vůbec nejsou takoví rusofilové, jak se při pohledu na Hrad zdá. Podle průzkumu agentury STEM z října 2014 si 65 procent Čechů myslí, že Rusko pro naši republiku může představovat hrozbu do budoucnosti. I když jsou osoby typu Jiřího Vyvadila či Jaroslava Foldyny hodně vidět, rozhodně nemají zas až tolik následovníků. Jasně se to ukázalo při průjezdu amerického konvoje Českem, který se setkal s minimálním odporem.

Teličkova linie zahraniční politiky hnutí ANO rozhodně prospěla. Představa, že se fakticky nejsilnější česká strana přikloní k nepochopitelnému rusofilství prezidenta a silného křídla v ČSSD, vyvolává žaludeční obtíže. Jenomže těžko věřit řeči o havlovském dědictví diplomatovi, který svou pracovní dráhu zahájil v roce 1986 a i přes mladý věk stihl vstoupit před rokem 1989 do komunistické strany. V době, kdy byl Havel politickým vězněm komunistického režimu.

Babišův institut se hlásí k Havlovi

Do celého konceptu „havlistické ANO“ krásně zapadla překvapivá akvizice Jana Macháčka, který do ledna 2015 předsedal správní radě Knihovny Václava Havla. Nejprve se stal ekonomickým komentátorem Lidových novin vlastněných Andrejem Babišem a následně i předsedou správní rady think-tanku hnutí ANO – Institutu pro politiku a společnost.

I vzhledem k tomu, že bývalý disident byl donedávna tvář Knihovny Václava Havla, tento přesun mnoho lidí značně zaskočil. Nicméně příklon k Babišovi byl znát už v Macháčkových textech v Respektu. O zrodu institutu, kterému se za pár měsíců postavil do čela,

napsal, že kdyby byl reportérem tiskové agentury, jeho titul by zněl: „Babišův institut se hlásí k odkazu Václava Havla“.

Již předtím, když Andrej Babiš koupil Mafru, se postavil jasně na stranu těch, kteří v tom neviděli problém. „Berlusconizace? Je snad Babiš podobný typ jako Berlusconi? Zpěvák z lodi, televizní magnát, bonga bonga s prostitutkami? Řekl bych spíše, že je to lidský protipól,“ napsal ve svém Auditu v červnu 2013. Nutně člověka napadne paralela, že protipól takové osoby musí být pořádný „gentleman“.

Óda na nový typ vůdce

Vraťme se ale ještě o pár měsíců zpět – k Babišovým šedesátým narozeninám. Jeho noviny ve snaze přinést reprezentativní dar otiskly oslavný text nazvaný „Andrej Babiš: Nový typ vůdce české společnosti?“. Otazník byl přidán patrně jen proto, aby se neřeklo.

Přispěvatel České pozice, která v současnosti vychází jako příloha Lidových novin, Bohumil J. Studýnka značně nadnesenými slovy vystříhl profil nového typu vůdce. Začíná sice slovy, že „tento slovesný útvar nemá být pajánem na Babiše“. V textu nicméně tihne k vykreslování Babiše jako ideálního politika.

Studýnka ukazuje zástup věhlasných světových jmen, která považuje za politické „vůdce“. Z Česka si toto označení „zasloužil“ pouze Tomáš G. Masaryk a Václav Havel. Nicméně i k Havlovi je autor značně kritický. Nakonec se vrací „do prostoru, kde se aktuálně nejúspěšnějším politikem jeví Andrej Babiš, výrazný solitér“. Vyznačuje se podle něj „dřábelským pracovním tempem, zkušeností a nebojácností kombinovanými s rozvahou“. Novým vůdcem podle autora být „může, ale také nemusí“. Vzhledem k tomu, co si člověk přečetl v předcházejících řádcích, těžko si článek vyložit jinak, než

že po zesnulém Havlovi se konečně objeví někdo, kdo jej nahradí.

Nejpikantnější jsou informace, které vzápětí o autorovi přineslo jiné médium. Podle portálu Echo24 byl Studýnka spolupracovníkem StB, který za totality šířil dezinformace přímo na zakázku sovětské KGB. Bohumil Studýnka, který v 80. letech vedl devizové oddělení Státní banky československé, měl mít krycí jméno Spring. „Spring psal odborné texty, které měly za cíl nenápadně narušit spolupráci mezi USA a západoevropskými státy a vyvolat mezi západními

odborníky pochybnosti a nechuť k postupům americké vlády,“ stojí v textu Vladimíra Ševely. Jak vidno, lidé z Babišova okolí zpracovávající Havlův odkaz mají úžasné životopisy.

Marie Chrásková

■ Václav Havel je dnes spolehlivě mrtvý, proto se k němu může hlásit leckdo.

Foto: Gita Vašíčková

Stesk po včerejších novinách a čekání na mediální kvas

Během Sametové revoluce se ráno před trafikami vytvářely dříve nevídané fronty. Zase bylo co číst. Tehdy se začala psát zhruba 20 let trvající zlatá éra českých papírových novin. Ty dnes na zašlou slávu už jen vzpomínají. Tuzemský mediální svět prochází zemětřešením. Teď jde o to, co povstane na jeho troskách.

Pád papírových novin samozřejmě nepřišel z čistého nebe, dlouho se na něj „zadělávalo“. S klesajícím prodejem způsobeným útekem čtenářů na web vydavatelství ekonomicky slábla, což se nemohlo neprojevit na kvalitě. A pak přišel rok 2013 a nástup Andreje Babiše, který odstartoval oligarchizaci českých médií. Za jejího průkopníka sice bývá někdy považován Zdeněk Bakala, ale ten si kupoval Respekt i Economii v jiné době. Nejspíše u něj nebylo primární snahou zajistit si mediální krytí. Média si pořizoval spíše z prestižních důvodů, podobně jako když začal financovat Knihovnu Václava Havla. To samé však určitě nejde říct třeba o Danielu Křetínském, jenž sám prohlásil, že si českou pobočku Ringieru pořídil jako bezpečnostní aktivum. Podobnou motivaci neskrývá ani Marek Dospiva ze skupiny Penta, která se motá kolem vydavatelství VLTAVA-LABE-PRESS.

Hozená rukavice nezávislým novinářům

Babiš tím, že si koupil vydavatelství Mafra, zasadil zdejšímu mediálnímu světu těžkou ránu. Nejde jen o to, že ochromil kontrolní roli dříve významných deníků a jednoho z nejnavštěvovanějších internetových serverů. Jeho vstup na nepřátelské území donutil mnoho novinářů řešit zásadní otázku, jak mají svobodně psát o mocném podnikateli a politikovi, jenž je současně jejich chleboďárcem. Tahle otázka nemá z hlediska profesní

cti jiné řešení než dát výpověď. Což je v době, kdy ze známých důvodů počet placených žurnalistických míst rychle ubývá, do značné míry existenční záležitost.

Pro ty, kteří „drží pozice“, ještě lze mít jakési pochopení – kdo z nás občas nedělá ošklivé kompromisy se svým svědomím. Obtížné se však chápou novinářská esa, která do MF DNES a Lidových novin nastoupila už za Babišova vlastnictví. Za všechny jmenujme Petra Kamberského, Jaroslava Plesla a Jana Macháčka. Nemá cenu spekulovat, co přesně je k jejich kroku vedlo, každopádně ještě před jejich babišovským „coming outem“ už bylo z jejich článků patrné, kam míří. Nejviditelněji pak u Jaroslava Plesla, jenž ještě jako šéfredaktor konkurenčního Týdne Babišova média otevřeně vychvaloval.

Speciální kapitolou je Sabina Slonková, která šla na vlastní přání dělat Babišovi šéfredaktorku do MF DNES, aby se s ním po pár měsících rozkmoťila, a dnes na něj útočí. Vede při tom nejapné řeči, že ideálním šéfredaktorem Babišových novin by byl Pavel Šafr, jenž si na rozdíl od ní s oligarchou nikdy nezadal.

Z obliga nejsou ani respektovaní publicisté, kteří do MF DNES i LN stále píší, jako by se v nich nic nezměnilo. I když napíší zajímavý článek o domácí resp. zahraniční politice, nebo dokonce ostře zkritizují Babiše, liberální demokracii neslouží. Svým dobrým jménem totiž pomáhají legitimizovat Andreje Babiše jakožto vlastníka médií.

V této souvislosti stojí za zmínku případ politologa Stanislava Balíka. Ten před nedávným sjezdem ANO napsal o tomto hnutí kritický komentář do Lidových novin. Článek rozezllil majitele listu a šéfa ANO v jedné osobě, takže jeho druhý deník, MF DNES, posléze odmítl Balíkovi otisknout domluvený článek na podobné téma. Brněnský politolog si to nenechal pro sebe a poskytl odmítnutý text internetovému deníku Echo24. Potud vše v pořádku. Jenže Balík publikuje v Babišových novinách i nadále. Proč proboha?

Babišova chapadla a příliš mnoho informací

Kontrolní roli médií oslabuje Andrej Babiš různými způsoby. Kromě toho, že část papírových i elektronických médií vlastní, může na další tituly „dosáhnout“ přes zadávání inzerce – ať už jako majitel Agrofertu nebo jako mocný ministr financí, jenž má vliv na státem ovládané podniky typu ČEZu. Navíc tu začíná fungovat něco jako „koncert velmocí“, během nějž vznikají různé podivné mediální aliance podnikatelských skupin, jako když například Křetínského Blesk,

■ Tato břevnovská trafika čeká už přes rok na nového majitele.

Foto: Tomáš Fošum

nejčtenější deník u nás, podmazává Babišovi (a jeho „sexy blondýnce“) více než jím vlastněná média. Ten, aby svůj mediální „zásah“ dovedl k dokonalosti, útočí na veřejnoprávní televizi skrze svůj holding Agrofert, jenž si u Rady České televize stěžuje na pořad Reportéři ČT.

Babiš samozřejmě všechna média pod palcem nemá. Z papírových titulů se vůči němu v poslední době dost vymezují třeba týdeníky Euro a Týden, na ruku mu nejdou ani Hospodářské noviny, Právo nebo Reflex. Zapomenout nelze na měsíčník Reportér a týdeník Echo 24, za nimiž stojí bývalí redaktori MF DNES a Lidovek. Kromě tištěných médií samozřejmě existuje i řada zajímavých internetových zpravodajských a publicistických stránek, ať už například zpravodajský web Aktuálně.cz, stránky Miroslava Motejlky nebo Události Bohumila Doležala. Rozhodně tedy je co číst, nicméně přihlédneme-li k nákladu resp. návštěvnosti uvedených titulů, jejich palebná síla vesměs není příliš velká. K většině lidí se zde uveřejněné zprávy a komentáře často nedostanou, protože se ztratí v oceánu informací, jenž nás obklopuje.

Tím se dostáváme k roztržitosti mediální krajiny, která snižuje možnost účinné kontroly nejen oligarchů a k níž lvím dílem přispěl rozvoj internetu. Ten nám samozřejmě značně ulehčuje život, a platí to i v oblasti získávání informací. Můžeme si na webu číst zahraniční noviny, sledovat cizí televize, uzpůsobit si svůj twitterový účet jako zpravodajskou agenturu atd. Internet navíc demokratizoval žurnalistiku. Každý si může založit zpravodajský web, psát blog atd. Tato demokratizace má ovšem své nepřehlédnutelné stinné stránky. Názor respektovaného novináře či odborníka dostává stejný prostor jako názor „všechnálka“, propagandisty nebo psychopata.

Noční můra novinářiny

Ukázkovým příkladem jsou Parlamentní listy. Zde se například k vál-

ce na Ukrajině vyjadřují nejen lidé, co se v situaci vyznají, ale i naprostí laici. Názor obskurní straničky váží na Parlamentních listech stejně jako postoj zavedené partaje. Sebepodivnější petice stojí za publikaci. Zároveň jsou zde převyprávěny, občas svérázným způsobem, články a pořady z jiných médií. Nový spoluvlastník Listů, miliardář a senátor Ivo Valenta prohlásil, že jsou „takový Facebook“. To je bohužel přesné. Nic proti Facebooku, ale jako hlavní zdroj informací by sloužit neměl. Pokud by Parlamentní listy představovaly budoucnost novinářiny, tak to můžeme zabalit. Někdo by mohl nad jedním podivným portálem mávnout rukou. Tady je ale třeba si uvědomit, že Parlamentní listy vykazují několik set tisíc uživatelů měsíčně.

Skomírá klasická žurnalistika, kdy tým profesionálů pečlivě vybírá pro čtenáře ty nejdůležitější události. Papírové deníky ještě do určité míry udávají mediální agendu, která se pak rozebírá v elektronických médiích, ale už se tu ztrácí něco, co bývalo nazýváno mediálním mainstreamem. Ten už dnes existuje pouze jako imaginární strašák, s nímž různí poloblázni na webu rádi polemizují. Krásně je to vidět třeba na zmiňovaném ukrajinském tématu, kde onen mytický hlavní proud údajně zamlčuje informace o řádění „banderovců“ a „amerických imperalistů“. Hájkovu Protiproudu a dalším výtečníkům pak nezbývá než vše uvést na pravou míru. A nemá lo lidí jim to bohužel baští...

V naší dnešní situaci se znásobuje důležitost role veřejnoprávních médií. Člověk k nim může mít tisíce výtek, ale když sleduje v České televizi publicistické pořady jako Události, komentáře, Hyde Park ČT24 nebo Otázky Václava Moravce, vesměs vidí moderátory, kteří se snaží odvést profesionální výkon. To samé platí i pro Český rozhlas. Samozřejmě že veřejnoprávní média jsou do značné míry svázaná zákonem požadovanou „vyvážeností“. Proto se občas stane, že zde na dané téma diskutuje člověk, kterému nejde o to dobrat se pravdy. V takových pří-

padech však není moderátor bezmocný a má šanci takového jedince v dobrém slova smyslu rozebrat. Řekl bych, že se to často daří.

Sen o přetížených e-shopech

Sečteno podtrženo, situace v českých médiích je neveselá, byť není beznadějná. Staré, dobré noviny jsou bohužel na ústupu. Nejde o nějaké staromilské vyznávání šustění papíru, člověk může číst deníky a týdeníky elektronicky. Jde o to, že se mění pojetí zpravodajství od kvality ke kvantitě. Mění se tak i čtenářské návyky. Lidé už moc nechťejí číst delší články, které umožňují danou problematiku rozebrat. Na soustředěné čtení vlastně už nemáme čas. Místo toho neustále klikáme na zpravodajské weby či sociální sítě, jestli se něco neděje. V konečném důsledku čteme spoustu banalit, jimiž si zahlcujeme mozek. Za obsah platit většinou nechceme, čímž jsme oslabené zavedené tituly nepřímou vydali do rukou oligarchů, kteří si kupují média jen proto, aby si pojistili své nemediální zájmy.

Tahle oligarchizace však má i své pozitivní dopady, neboť otevřela cestu k novým novinářským projektům. Díky Babišovi vznikl názorový týdeník a web Echo24, které stojí za to číst. Ocenění si zaslouží i výše zmíněný Reportér. K příjemnému oživení mediální scény vedl vznik internetové televize DVTV, kde nejsou moderátoři Daniela Drtinová a Martin Veselovský omezování podmínkou bájně vyváženosti, a mohou tak dělat rozhovory podle svého gusta. Pokud se povede těmto novým projektům přežít, může to nastartovat nový kvas, který českou mediální scénu ozdraví a zoligarchizovaná média časem pošle na smetiště dějin. Mají to v rukou nejen novináři, ale hlavně „spotřebitelé“, kteří se zase musí znovu naučit za kvalitní zpravodajství a publicistiku platit. Fronty se už před trafikami asi vytvářet nezačnou, tak snad alespoň vznikne přetlak na mediálních e-shopech.

Tomáš Fošum

O důvěře a generaci mých rodičů

Jsou to muži a ženy v nejlepších letech, ve svých komunitách uznávané osobnosti. Dokázali využít prostor pro osobní i profesní růst, který se otevřel po pádu komunismu. Tehdejší třicátníci byli natěšení na nové informace, učení se novým technologiím, na seberozvoj. Revoluce byla pro ně čas, kdy mohli (byť pozdě) rozkvést. Činili tak naplno. Založili novou vrstvu živnostníků, stali se odborníky na slovo vzatými. První porevoluční selfmademani. Generace mých rodičů.

Věřte nevěřte

Tato početně silná generace má dnes potenciál výrazně formovat ráz veřejného života. Utváří charakter veřejného života skrze své požadavky a jejich (ne)prosazování, skrze občanské iniciativy v místě svého bydliště či neúčasti na nich, skrze voličský hlas. Ať jsou na pozici síly nebo občana, jejich rozhodování podstatně ovlivňuje společný jmenovatel. Dětství a dospívání, čili období „občanské socializace“ – rozuměj čas, kdy se utvářela jejich představa o společnosti a jich samotných v jejím rámci - prožili za normalizace. Tedy v období, které charakterizovala absence důvěry.

Důvěra je totiž něco, co diktatura nerada. Vlastně mám za to, že je hlavním nepřítelem diktatury. Když chcete někoho ovládnout, musíte mu vsugerovat, že nelze nikomu a ničemu věřit. Jemu pak nezbyde než věřit vám, mocipánu, nebo aspoň nevěřit nikomu, a tak se stane dostatečně nejistým, aby se s ním dalo manipulovat. Často se má za to, že diktatura dosáhne své největší moci v době, kdy umírá mnoho jejích odpůrců. Ale co když je to ono zdánlivě klidné bezčasí, kdy lidé se z nedůvěry k druhým a z beznaděje uzavrou a kopou už jen sami za sebe a své nejbližší?

My a ...my

Tato generace nezná ovzduší důvěry ve společnost z vlastní zkušenosti. Jenže důvěru samotnou nelze tak snadno vymýtit. Stejně jednou opět vyvěre. Protože ale nikdy nebyla kultivována, snadno se nechá unášet nesplnitelnými mesiášskými očekáváními a touhou, aby společnost někdo formoval „za nás – bez nás – podle nás“. Generace mých rodičů je znechucena nositeli „světých zítřků“. Pro nekultivovanost své naděje však často sama očekává záchranu právě od nějakého toho charismatického nositele sladkých příslibů. Častěji než od dobře nastavených a hlídaných pravidel hry.

Ve svých profesích to rvou silou titána, a stejně tak hledají jiné titány, kteří nepřehledný veřejný prostor a jeho uživatele „srovnají do latě.“ Dualitu veřej-

ného prostoru mají hluboko pod kůží. My a oni. My tady dole a oni nahoře. My cnostní, co makáme, a oni, co si hrají se slovíčky a kradou. A pokud by už žádní „oni“ nebyli, museli by si je vymyslet. Romové, tajné skupiny vládnoucí světu nebo ti, kdo zasévají do duší neklid, kdokoliv. To je přece životní zkušenost. Nebo alibi skryté pod maskou životní zkušenosti, které mi umožňuje zůstat stažená ve své rodině, na své zahrádce či v hostinci na rohu. Ale co když jsme ve veřejném prostoru jenom „my“?

Sebenaplňující se proroctví

Vlci samotáři a osamělí titáni. Dokázali z ničeho vytvořit prosperující živnosti s dobrým jménem, zajistit své rodiny a dětem poskytnout dobré vzdělání. Ale nakonec klesají pod tíhou okolností, které život postupně nakládá na jejich titánská bedra. Často proto, že rezignují na veřejný prostor. Na prostor, ve kterém probíhá jejich vlastní rozkvět a podnikání. Prostor, který je třeba formovat a kultivovat, aby se v něm dobře žilo. Ale tomu brání právě jejich nedostatek důvěry v druhé, v možnost využívat lidskou synergii nebo společenská pravidla (např. zákony) ve prospěch svůj a druhých, nedůvěra v moc občanských a profesních iniciativ, které mohou prosazovat změny a zájmy, popř. leccos dobře kontrolovat a připomínkovat.

K čemu oborové sdružení komentující a konzultující legislativu? K čemu občanské iniciativy? Takové nápady vyvolají shovívavý úsměv: „Kam se to cpeš, mladá?“ „Hleď si svýho.“ „Ty toho ještě nevíš.“ Jsou odevzdání, cyničtí nebo osamělí v boji za svou věc, soukromou věc. A tak v drtivé většině případů předem odsouzení ke zklamání. Je velmi těžké vydat se po cestě, kterou jen tuším a jejíž zákruty neznám, a když, tak leda z nostalgických, bájevitých vyprávění stařešinů pamatujících první republiku.

Společnost má prý vedení, jaké si zaslouží. Nevím, občas o tom pochybuji. Ale bezpochyby má společnost takový veřejný prostor, o jaký se zasloužila. Pokud za občanským (ne)rozhodováním stojí základní nedůvěra – třeba v dobré lidské úmysly nebo v možnost změny, pak pološero ovládne veřejný prostor v sebenaplňujícím se proroctví a v něm se dobře daří křivákům.

„My jsme ztracená generace,“ řekl mi kdysi můj mentor a já – před očima generaci svých rodičů – nechápala. Dnes snad už chápu lépe. Nedůvěra je jako virus. Kolik těch ztracených generací vlastně nakonec je? Do jedné patřím přece i já.

Marie Jüptner Medková

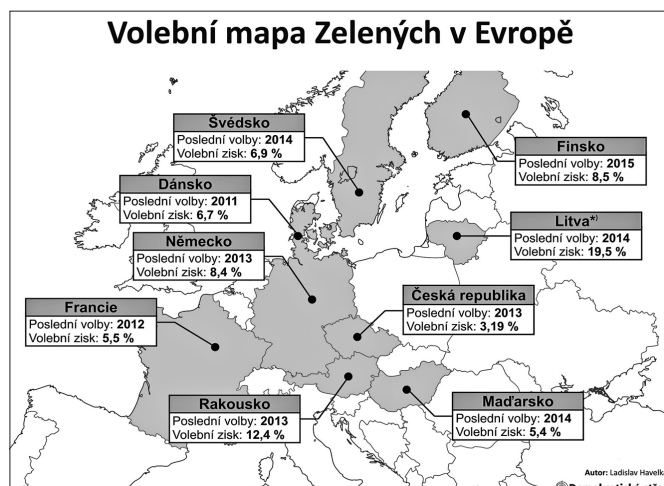
Jsou Zelení stranou dvou procent?

Čeští zelení získali v posledních volbách 3,19 procenta hlasů. Stačilo to na státní příspěvek, pro zopakování výsledku z roku 2006 však bylo potřeba ještě jednou tolik.

Volební mapa Strany zelených v posledních třech volbách ukazuje, že její volební baštou je Praha. Pokud by se volilo jen tam, seděli by Zelení v parlamentu i po volbách 2013, protože získali 6,45 procenta hlasů (37 888 hlasů). Nejvíce v centrálních městských částech, kde již úspěšně působí zelení komunální politici. Například Ondřej Mirovský na „hipsterské“ Praze 7 (9,83 %) nebo Petra Kolínská ve „vilové“ Praze 6 (8,29 %). Nelze zapomenout ani na „proletářský“ Žižkov (8,22 %), kde působí Ondřej Rut a Matěj Stropnický. S rostoucím množstvím paneláků zatím podpora zelených klesá, ale nemusí to být navždycky. Kde jinde by se měl zelený pohled na město jako živoucí organismus pro lidi uplatnit v praxi než na velkých sídlištích.

Nad celostátní průměr se dokázali Zelení v posledních volbách vyšvihnout ještě ve středních Čechách (3,7 %) a na jižní Moravě (3,27 %). Tady jde výsledek hlavně za Brnem, přesněji řečeno okresem Brno-město, kde měla strana 5,29 procenta. V části Brno-venkov už to bylo jen 2,89 procenta. Jinde měli zelení svá standardní dvě procenta. Zelení nejsou jen strana městských liberálních voličů. Pokud ale nedokáží programem a hlavně lidmi tuto skupinu zaujmout, zůstanou mimo poslanecké lavice ještě hodně dlouho. Devizou zelených, kterou zřejmě již propásala TOP 09, je schopnost průniku s novými komunálními hnutími typu Žít Brno nebo uzavírání koalic napříč politickým spektrem, což v jejich případě neznamená omluvu pro spolupráci s komunisty.

Abychom jen neidealizovali. Na Praze 10 podpořili zelení koalici vedenou Babišovou spolupracovnicí a komunistickou rozvědčí Radmilou Kleslovou (ANO), která vesele pokračuje v politice nejděsivější podoby pražské ODS symbolizované Milanem Richterem a Tomášem Hrdličkou. Problémem zelených u potencionálních voličů je, že řada lidí stranu vnímá buď jako milovníky brouků, nebo zakuklené komunisty. V roce 2006 dostala zelené do

* Na Litvě kandidovali zelení v koalici.

parlamentu klasická a každé volby se opakující touha českého voliče po někom novém. Po spasiteli, který vyřeší problémy, vymete korupci a ukáže to „těm nahoře“. Když bylo takové naladění pozitivní, končilo v roce 1998 u „hodné ODS“ – Unie svobody, v roce 2002 mohlo pokračovat přes Čtyřkoalici tvořenou nakonec jen KDU-ČSL a Unií svobody, a v roce 2006 skončit u zelených v čele s Martinem Bursíkem a Karlem Schwarzenbergem v zádech. Stejný faktor zapůsobil i po vzniku TOP 09 v roce 2009 a stále ještě pokračuje, byť slabně. Vrcholem zřejmě byla prezidentská volba 2013, kdy Schwarzenberga proti Zemanovi podpořila také většina zelených voličů.

Strana zelených má vůči zaniklým liberálním stranám typu Unie svobody výhodu – zelenou ideologii, která jim umožňuje přežít i horší časy a získat potenciální voliče na něco jiného než tvrzení, jsem liberální a slušnější. Zelení se také oprávněně mohou hlásit k dědictví Václava Havla, který je veřejně podporoval. Jejich výhodou je také schopnost vymezit se proti pravolevému rozdělení. Cesta do parlamentu je pro ně spojena s prací v komunální politice a budováním koalic. To je ale věc, která je dlouhodobá a může se při ní projevit i slabina zelených – vnitřní roztržitost a sektářství. Příklady z některých evropských zemí (viz volební mapa) ale ukazují, že tento typ strany má na politické scéně své místo.

Petr Zenkner

Zelení - volební výsledky strany podle krajů (tabulka č. 1)				
kraj (%)	2013	2010	2006	2002
celkem ČR	3.19	2.44	6.29	2.36
Praha	6.45	4.78	9.19	2.51
Středočeský	3.7	2.32	6	2.36
Jihočeský	2.46	2.17	5.9	2.7
Plzeňský	2.29	1.71	5.91	2.33
Karlovarský	2.28	2.08	6.71	3.29
Ústecký	2.68	2.41	6.03	2.7
Liberecký	2.54	2.6	9.58	2.76
Královéhradecký	2.87	2.5	6.69	2.27
Pardubický	2.53	1.86	6.26	2.9
Vysočina	2.6	1.68	4.89	1.96
Jihomoravský	3.27	2.34	6.2	2.45
Olomoucký	2.32	1.8	5.51	2.56
Zlínský	2.34	1.8	5.07	2.38
Moravskoslezský	2.39	1.93	4.34	1.99

Zelení - volební výsledky strany podle krajů (tabulka č. 2)				
kraj (hlasů)	2013	2010	2006	2002
celkem ČR	159,025	127,831	336,487	112,929
Praha	37,888	30,528	60,384	14,736
Středočeský	23,246	14,656	37,219	12,697
Jihočeský	7,667	7,233	19,924	6,029
Plzeňský	6,033	4,811	17,090	6,051
Karlovarský	2,802	2,718	9,206	3,988
Ústecký	9,082	8,830	22,616	9,061
Liberecký	5,146	5,574	20,646	5,234
Královéhradecký	7,873	7,237	19,819	6,088
Pardubický	6,473	5,023	17,148	5,148
Vysočina	6,818	4,551	13,514	5,015
Jihomoravský	18,780	14,028	37,771	13,531
Olomoucký	7,097	5,805	18,398	7,654
Zlínský	6,912	5,555	16,224	6,748
Moravskoslezský	13,208	11,282	26,528	10,949

Zdroj: VOLBY.CZ

Zelená politika pro Českou republiku

Ve volbách do Poslanecké sněmovny uspěla Strana zelených naposledy v roce 2006. Je proto důležité znovu si položit otázku, co znamená zelená politika v českém kontextu. Zároveň platí, že od roku 2006 se několikrát dramaticky proměnila nejen česká politická scéna, ale i Evropa a svět kolem nás.

Jak vnímat zelenou politiku?

Vzpomeneme-li si na volební období 2006-2010, z řad tehdejší opozice tvořené ČSSD a KSČM často zaznívala kritika, že vstupem do středopravé koalice Strana zelených zradila svoje hodnoty a odchýlila se od svých sesterských stran působících v západní Evropě.

Šlo především o marketingovou kritiku taženou mocenskými zájmy tehdejší opozice, která popírala český společenský kontext a tehdejší průzkumy veřejného mínění (bylo by zajímavé srovnat, jak se od svých západoevropských sester odchyluje česká sociální demokracie nebo například čeští konzervativci). Tato marketingová kritika nicméně zakořenila. Už jenom proto je dobré se otázkou umístění zelené politiky v českém kontextu zabývat.

S ohledem na výše uvedené je vhodné uvést tři prvky zelené politiky, o kterých často mluvil bývalý předseda Strany zelených Ondřej Liška a které zelenou politiku v českém kontextu dobře definují. Mezi tyto prvky patří jednak důraz na ochranu životního prostředí a kvalitu života jako takového, výrazný liberální přístup v oblasti občanských práv a akcent na ochranu práv sociálních.

Tento v řadě ohledů postmateriální hodnotový mix, který v sobě snoubí princip svobody i odpovědnosti, a tedy konzervativní, liberální i sociální přístup, v českém společenském a historickém kontextu nutně vede k umístění zelené politiky do středu českého politického spektra. Pomiňme teď, že je pravolevé vnímání politiky nepochybně nepřesné, zkreslující a zavádějící.

Z tohoto hodnotového rámce, v němž se Strana zelených pohybuje, zároveň vyplývá jasné prozápadní směřování zelených jako politické strany a její podpora hodnotám, které obsahuje koncept liberální demokracie. V době, kdy se na Ukrajině opět plně projevují ruské imperiální ambice a snaha revidovat bezpečnostní architekturu nastavenou po konci Studené války, je v české politice nepochybně potřeba více jasných obhájců západního směřování České republiky. Strana zelených by mezi ně měla nadále jednoznačně patřit.

Udržitelnost a potřeba mezinárodní spolupráce

Pro vnímání hodnot zelené politiky si je třeba také uvědomit dva další důležité prvky, které jsou v řadě ohledů propojené a které zelenou politiku spoludefinují. Jednak jde o princip „udržitelnosti“ a jednak o důraz na nezbytnost mezinárodní spolupráce.

Princip udržitelnosti nepochybně nacházíme na všech vertikálních i horizontálních úrovních zelené politiky a měl by být integrální součástí konkrétních politik, které Strana zelených občanům České republiky nabízí. A to ať již se jedná o daňovou politiku, ozeleňování hospodářství či zelenou energetiku a dopravu. Díky tomuto principu se zelení zároveň jen těžko mohou uchýlovat k jednoduchým populistickým slibům například hospodářského charakteru, které by ve střednědobém nebo dlouhodobém horizontu vedly k destabilizaci naší ekonomiky.

Stejně tak je důležitý důraz zelené politiky na mezinárodní spolupráci. Témata, na která zelená politika myslí a reaguje, a mezi něž patří ochrana životního prostředí, globální změny klimatu, bezpečnost, energetika nebo další hospodářské otázky včetně výběru daní, jsou ze zelené perspektivy nahlížena jako oblasti, které dnes jednoduše nelze efektivně řešit pouze na národní úrovni. Tato politická témata překonala suverenitu národního státu – často ji naopak ohrožují – a je proto třeba hledat společná řešení na evropské a mezinárodní, respektive globální úrovni.

Tento přístup v praxi opět znamená, že Strana zelených jednoduše nemůže patřit mezi ty politické strany, které více či méně hlasitě projevují svou touhu zvrátit evropský integrační proces nebo chtějí politiku nadále vnímat pouze prizmatem myšlenkového vězení konceptu národního státu. To však neznamená, že by měl mezinárodní rozměr zelené politiky bránit zeleným formulovat jasně definované a plně autonomní zájmy České republiky a na mezinárodním poli je prosazovat.

Jsou ambice zelených jen komunální?

Strana zelených sice od roku 2006 zatím nedokázala zopakovat vstup do Poslanecké sněmovny, během posledních dvou volebních období se jí však podařilo úspěšně etablovat na úrovni komunální a má nepochybně našlápnuto také k tomu, aby posílila v krajích.

Že může být zelená politika zajímavá i na celostátní úrovni ukazují v posledních letech výsledky senátních voleb, v nichž uspěli kandidáti podporovaní zelenými – včetně jmen jako Eliška Wagnerová, Václav Láška,

Václav Hampl, Jitka Seitlová či Libor Michálek.

Pokud však chtějí zelení opravdu ovlivňovat českou politiku celostátně, musí se vrátit jako relevantní strana také do Poslanecké sněmovny. Zkušenosti z období 2006-2010 stejně jako úspěchy zelených v komunální politice či v senátních volbách mohou dát dobrý recept, jak toho lze dosáhnout.

V letech 2006-2010 zelení rozhodně neztratili důvěru svých voličů kvůli vstupu do středo-pravé vlády. Odmítneme-li marketingovou kritiku tehdejší opozice a podíváme-li se na tehdejší vývoj s odstupem, můžeme si všimnout, že volební preference Strany zelených ve vládě dlouho rostly. Co opravdu srazilo zeleným vaz a kdy ztratili důvěru svých voličů, byl až pád vlády během českého předsednictví EU, podpořený mimo jiné dlouhými vnitrostranickými spory zelených. Tehdy voliči zeleným přestali důvěřovat, že jsou kompetentní, aby zemi odpovědně vedli a spravovali, notabene v momentech pro stát klíčových.

Podíváme-li se na otázku důvěry voličů z břehu komunální politiky, vidíme, že to i zde funguje podobně. Ve městech a obcích, kde zelené političky a politici pracují tvrdě a zodpovědně, se Straně zelených často daří etablovat, rozvíjet a získávat důvěru lidí. Naopak v těch obcích, kde zelení dobře nepracovali, se nedaří.

Zelená politika pro Českou republiku

Chce-li Strana zelených znovu získat důvěru voličů i na celostátní úrovni, musí je v prvním kroku především přesvědčit o tom, že jí opravdu zájímají problémy, které čeští občané řeší, a výzvy, před které je dnes česká společnost postavena. Opak by ve své podstatě nebyl jen selháním politickým, ale i morálním. Ze života víme, že získat jednou ztracenou důvěru nejde ze dne na den. Je potřeba upřímné,

■ Ondřej Liška to v čele zelených neměl jednoduché.

Zdroj: Facebook/Strana zelených

dlouhodobé a uvěřitelné práce – tak jak se to dělá v komunální politice.

Úkol to ale nemusí být zdaleka nesplnitelný. Konflikt na Ukrajině potvrdil obavy z obnovené rozpínavosti Ruska, která přímo ohrožuje bezpečnost střední a východní Evropy. Rozvrat stranického systému v České republice, který vynesl do vlády hnutí „ANO bude líp“ Andreje Babiše, otevírá dveře procesu, který může vést k postupné koncentraci politické moci v zemi do rukou hospodářsky silných jednotlivců. Stejně tak se s ohledem na poslední vývoj objevují nové hrozby v oblasti nezávislosti médií nebo ve spojení se stále podivnějším chováním českého prezidenta. Nejen tyto otázky jsou pro život české společnosti a naší stále mladé demokracie klíčové.

Témat, která jsou pro české postmateriální voliče (hlavní potenciální zelený elektorát) a českou veřejnost zásadní, je na stole celá řada, přičemž to jsou témata, která jsou nebo by měla být Straně zelených zcela vlastní. Zelení mohou nabídnout životaschopná řešení jak v oblasti ochra-

ny a zvyšování kvality životního prostředí, tak v důležitých oblastech, jako je vzdělávání, modernizace ekonomiky, veřejná doprava i veřejná správa. To samé platí o zelených řešeních například v energetice, která mohou pomoci snižovat naši závislost na Rusku a zvyšovat naši bezpečnost.

Zelení proto mají nepochybně i s ohledem na vývoj v jiných českých politických stranách velkou příležitost znovu české voliče zaujmout a získat na svoji stranu. Uvidíme, zda se to během příštích několika let podaří.

František Nejedlý

Autor je zastupitelem za Stranu zelených na Praze 13.

Politika (prý) může být jiná

Jakkoliv úsměvně může tvrzení o jinakosti politiky znít, maďarští zelení dávají svým názvem „Politika může být jiná“ jasně najevo, že mají chuť jít proti tradičnímu politickému proudu. Co přesně tato strana, která prý sdružuje cyklisty i motoristy, prosazuje a jak si vede u voličů?

První zelenou stranou v Maďarsku byla Maďarská sociální strana zelených (Magyar Szociális Zöld Párt), která vznikla v polovině 90. let. Ještě v roce 1998 neúspěšně kandidovala v parlamentních volbách, ale pak její hlas postupně utíchal. Zacílila na společenské slabiny a chtěla otřást zdánlivě neotřesitelnými pozicemi a mocí vládnoucích garnitur, ale nepodařilo se jí propojit specifický humor s jasnou vizí, která by voličům učarovala. Tím humorem trochu připomínala současnou recesistickou stranu Dvouocasý pes, o níž se psalo i u nás.

O něco vážněji, ale na rozdíl od klasických stran otevřeněji, se prezentuje strana LMP (Lehet Más a Politika neboli Politika může být jiná): „Jsou mezi námi obyvatelé vesnic i měst, profesori i opraváři, inženýři i filozofové, kravařáci i zemědělci, řidiči i cyklisté, milovníci tabáku i nekuřáci.“ Strana podle vlastních slov spojuje různé typy lidí, kteří však mají společný cíl – chtějí skutečnou demokracii, spravedlivou a tolerantní společnost a zdravé životní prostředí. Podle předvolebních průzkumů sympatie získala zejména v řadách mladých lidí a vysokoškoláků (pro zajímavost: stejně jako krajně pravicová strana Jobbik).

Budapešťský program

Své vize se zelení z LMP snaží naplňovat od roku 2009. Tétoho roku neúspěšně kandidovali do Evropského parlamentu, a po finančně nákladné kampani byli nuceni hledat jiné alternativy, jak si získat přízeň voličů v domácích volbách. Roky 2010 a 2014 byly v tomto ohledu celkem příznivé, svými hlasy jim Maďaři zajistili místo v parlamentu, byť jenom v opozičních lavicích. Definice zelené politiky říká, že se zaměřuje na sociální a ekologickou udržitelnost společnosti. Jakou představu o hledání rovnováhy mají maďarští zelení?

Zvláštní pozornost věnují specifickým problémům hlavního města. V poměrně obsáhlém Budapešťském programu kritizují způsob vedení a dopad činnosti jeho představitelů na život obyvatel. V porovnání s ostatními hlavními městy na evropském kontinentě neblaze vnímají nárůst vlivu investorů a zájmových skupin. Dnešní Budapešť podle LMP přestává patřit občanům, kteří se ve městě přestávají cítit komfortně a bezpečně. Maďarští zelení to tedy vnímají podobně jako polský sociolog Zygmunt Bauman, jenž napsal: „Je ironií, že města, která byla původně budována, aby zajistila bezpečnost všem svým obyvatelům, jsou dnes spojována spíše s nebezpečím než s bezpečím.“ Mimochodem,

nápis „Kamerával megfigyelt terület“ (česky Prostor střežen kamerovým systémem) není v maďarských ulicích vůbec neobvyklým jevem.

Dopravou ku zdraví

Otázka bezpečí je mimo jiné provázána také s otázkou zdraví. Evropské směrnice hovoří o tom, že denní limit pro znečištění ovzduší prachem, stanovený na 50 mikrogramů na metr krychlový, může být oficiálně překročen maximálně 35 dní v roce. Během minulých let byla takzvaná „smogová kvóta“ v Budapešti několikrát mnohonásobně překročena, avšak dobrou zprávou je, že se situace rok od roku lepší. Podle LMP může za špatnou kvalitu ovzduší zejména dopravní situace. Aby mohlo město a lidé v něm žijící lépe dýchat, je třeba podniknout zásadní kroky týkající se oblasti infrastruktury, vytvořit příznivější podmínky pro cyklisty, v neposlední řadě pak zatraktivnit a zefektivnit městskou hromadnou dopravu.

Doprava by měla podle LMP být čistější, bezpečnější, pohodlnější, jízdní řády sjednocené, počet přestupů nižší, jízdné levnější a spojení s příměstskými částmi častější. Spolu s hustější sítí cyklostezek by pak měli řidiči jinou alternativu k usednutí za volant, což by městskému ovzduší jen prospělo. Kuriozitou je, že při srovnávání cen jízdného zmiňují Prahu jako město přívětivější než Budapešť. Když se ovšem porovnávají jiná hlediska, situace se snadno otočí. Například Maďaři si lépe vedou v zlepšování podmínek pro cyklisty – před rokem zaplavily město na Dunaji stojany na půjčování kol. Vozový park MOL Bubi, jak byl půjčovný systém nazván, zahrnuje více než 1000 jízdních kol. Mimochodem, o zavedení sdílení kol uvažují také Praha a Brno.

Zahradničení v Budapešti

Zelení jsou sice na budapešťské radnici v opozici vůči vládnímu FIDESZu, ale své nápady dokáží prosazovat i nepolitickou cestou. Roli zde hraje fakt, že zelená politika se ze své podstaty opírá o řadu organizací a jednotlivých dobrovolníků, kteří mají zájem na vylepšení prostředí okolo sebe. Jedním z příkladů takového činnosti je projekt městského zahradničení. Dostat do města více zeleně nebo si vytvořit květinovou oázu přímo na balkoně není žádný problém. Svě snažení a tipy jak na to sdílí na svých internetových stránkách několik nadšených blogerů/zahradníků. A pokud o zahradničení příliš mnoho nevíte, můžete zkusit podat přihlášku přímo k Městským zahradníkům. Toto sdružení pak na základě několika kritérií (věk mezi 18 a 40 roky a přihlášený musí disponovat minimálně 7 metry čtverečními půdy, či podobně velkým květináčem) vybere vhodné adepty, kteří ještě projdou pohovorem (údajně se tak mají vyselektovat ti, co nemají o zahradničení skutečný zájem a považují ho za módní výstřelek), a během šestidenního kurzu se pak naučí vše potřebné.

Nabídka pro venkov i celou zemi

Samozřejmě, že aktivity LMP se nezužují pouze na dění v hlavním městě. Strana se zajímá o celou řadu ekologických, společenských, energetických, národnostně-politických a dalších problémů také na venkově, a v neposlední řadě řeší otázky týkající se všech obyvatel Maďarska.

Zatímco ve městech patří mezi nejžhavější témata již zmíněná doprava, bezpečnost a znečištění ovzduší, venkov logicky trápí trochu odlišné problémy. Už v roce 2010 představila strana program nesoucí název „Venkov může být jiný“, k jehož hlavním bodům patřilo hospodaření s půdou. Tu vnímají jako živý organismus schopný regenerace, který je

možné udržitelně využívat a nechápat jej pouze jako zdroj pěstování potravin.

Kromě zemědělství a udržitelnosti rozvoje se program zabýval také řešením lokálních problémů s dopravou, kulturou a se vzděláním. Vláda podle nich venkov často opomíjí. Je potřeba dát obcím větší ekonomickou autonomii a změnit systém financování, aby se mohly dynamičtěji rozvíjet a lidé zde měli příznivější podmínky pro život. Zajímavým nápadem byla například koncepce tzv. potravinového sebeurčení. Za krkolomným termínem se skrývá snaha LMP podpořit malé pěstitele, aby si lidé mohli sami určovat, co kde chtějí prodat a nakoupit, a nemuseli být závislí na diktátu obchodních řetězců.

Mezi diskutovaná témata maďarských zelených na celostátní úrovni patří například korupce, (ne)zaměstnanost, obnovitelné zdroje, sexuální násilí, rovnoprávnost žen a mužů, řešení předsudků vůči sexuálním a jiným menšinám. V poměrně konzervativní maďarské společnosti však v těchto otázkách nebude jednoduché dosáhnout rychlého konsenzu, neboť pohled na menšiny se zde často rozchází a vládní většinu zatím drží ti, kteří mají jiné priority. Svoboda a práva na sebeurčení jednotlivce rozhodně nefigurují na předních příčkách jejich žebříčku hodnot. Maďarům tedy prozatím nezbyvá než nespolehat pouze na politiky a najít odvahu vzít odpovědnost do vlastních rukou.

Petra Pásztorová

■ S dopravní situací ve velkých městech se potýkají nejen maďarští zelení.

Fotomontáž: Pavel Lukáš

Polští zelení: Slabá struktura, málo členů, roztržitost levice

Strana zelených je v Polsku kulturně levicová a antikapitalistická, přijímá za svou tezi nutnost udržitelného rozvoje. Přes propojení s relativně silnými občanskými hnutími ve velkých městech jsou zelení v Polsku od svého vzniku na mocenském okraji.

Selhání v prezidentské volbě

Poslední porážku museli polští zelení přiznat koncem letošního března. Volební výbor Anny Grodzké sebral na podporu prezidentské kandidátky zelených 85 058 podpisů. Každý, kdo chce v Polsku kandidovat na prezidenta, jich ovšem musí podle Volebního zákoníku sebrat sto tisíc.

Ne že by Anna Grodzka mohla výsledkem prezidentské volby jakkoli zamíchat. Neschopnost sebrat dostatečný počet podpisů je ale ukázkou slabé struktury zelených (podle roku vzniku je strana tradičně známá jako Zelení 2004) a slabé podpory myšlenek, které tato strana v Polsku reprezentuje.

Podle informací z volebních štábů sebraly nejvíce podpisů volební výbory dvou favoritů. Za národně konzervativní Právo a spravedlnost kandidující europoslanec Andrzej Duda předložil 1,6 milionu podpisů, obhajující kandidát liberální Občanské platformy Bronisław Komorowski dodal Státní volební komisi kolem 650 tisíc podpisů.

Výrazně více podpisů, než je požadovaných sto tisíc, ale sebraly i strany co do volební podpory výrazně slabší. Kandidátka postkomunistického Svazu demokratické levice Magdalena Ogórek jich předložila k registraci 510 tisíc, lidovecký kandidát a maršálek jednoho z východopolských vojvodství Adam Jarubas 450 tisíc.

I tři kandidáti pravicově extremistických uskupení se přes sto-

tisícovou hranici dostali – Janusz Korwin-Mikke sebral 200 tisíc podpisů, Marian Kowalski 188 tisíc a Jacek Wilk 145 tisíc. Uspěl i antiklerikální populist Janusz Palikot (150 tisíc). Pokud kandidátka zelených získala méně podpisů než tři různí pravicoví extremisté, je to výpověď o síle zelených v dnešním Polsku.

Jistě přitom může zaznít, že Anna Grodzka byla kandidátkou provokující: Narodila se jako muž, dlouhou dobu žila v manželství se ženou, přivedla na svět syna, proces změny jejího pohlaví zachytil televizní dokument. To samo o sobě z ní činí terč konzervativně-katolické politiky i občanského sektoru.

Blízko úspěchu

Transsexuální politička byla zvolena poslankyní na kandidátce vedené Januszem Palikotem, který ovšem v parlamentních volbách v roce 2011 dokázal na svou stranu přitáhnout řadu aktivistů hnutí za práva (sexuálních) menšin a v levicovém prostředí známých občanských aktivistů. Grodzka pak k zeleným přešla během volebního období, když se postupně rozpadal Palikotův poslanecký klub. Právě úspěch Janusze Palikota v roce 2011 ovšem zelené připravil o poslanecké mandáty, kterým právě v tom roce byli velmi blízko.

Před parlamentními volbami v roce 2011 totiž došlo k dohodě, která zeleným zaručovala místa na kandidátkách sociálně demokratického Svazu demokratické levice (SLD). Za zelené nebo s jejich podporou tehdy na více méně volitelných místech kandidovalo dvacet lidí, mj. vícenásobná spolupředsdkyně zelených a aktivistka ženských hnutí Agnieszka Grzybek, právník a varšavský komunální politik Krystian Legierski, vrati-

slavský aktivista a politický filosof Michał Syska anebo tehdejší spolupředseda strany a energetický expert Dariusz Szwed. Nebýt v roce 2011 nečekaně špatného výsledku SLD, mohla řada z kandidátů zelených do poslaneckých lavic tehdy zasednout.

V rámci předvolební kampaně navíc zelení přiměli sociální demokraty třeba k podpoře referenda o výstavbě jaderné elektrárny u vesnice Lubiato na severu Polska, záměru přesunout nákladní auta na koleje nebo podpoře obnovitelných zdrojů energie. Tehdejší spojení s levicí dalo zeleným naději na prosazení i některých vlastních programových cílů.

Kromě komunálních voleb 2010 a parlamentních voleb 2011, kdy kandidáti zelených zaujali místa na kandidátkách SLD, jsou zelení strana výrazně neúspěšná – když kandidují samostatně, nedosáhnou zpravidla ani na půl procenta odevzdaných hlasů. Za očekávání v tomto ohledu zůstala i kandidátka na primátorku Varšavy a známá aktivistka městských hnutí Joanna Erbel, když na podzim 2014 získala jen asi 14 tisíc hlasů (2,41 %). Sama je přitom příkladem člověka, který v sobě spojuje veřejné angažmá s podporou nájemníků, komunitního života včetně boje za dostupné stravování nebo rozvoje infrastruktury vstřícné k cyklistům a pěším.

Stranu podle stanov vedou vždy muž a žena – aktuálně jsou to politička a překladatelka Agnieszka Grzybek (*1970) a sociolog Adam Ostolski (*1978). Není přitom náhoda, že oba jsou – stejně jako Joanna Erbel a další – členy významné intelektuální, kulturně levicové platformy Krytyka Polityczna. Průměrný věk stranického vedení je necelých čtyřicet let. Strana má podle dostupných informací jen kolem pěti stovek členů

■ Anna Grodzka se prezidentkou nestane. Zelení nezvládli nasbírat dostatečný počet podpisů.

Zdroj: Wikimedia Commons/Adrian Grycuk

Zelený manifest

Hlavním programovým dokumentem strany je Zelený manifest z roku 2003 – jeho jednotlivé části jsou pojmenovány: Nic o nás bez nás – občanská společnost, Demokracie pohlaví, Bez násilí, Podřízení trhu prospěchu společnosti, Společnost vědění a rovných šancí, Ekologie a Mezinárodní politika – spolupráce pro dobro planety. Z nadpisů je zjevné obecné programové zaměření zelených.

Z aktuálně politických témat pokračuje kampaň proti plánům na výstavbu první polské jaderné elektrárny, strana protestovala proti chování policie během Evropského hospodářského kongresu v Katovicích letos v dubnu, protestovala také proti povrchové těžbě v jedné oblasti na středo-

západě země. Zelení naopak podpořili povinné očkování pod heslem „Děti nejsou ‚majetkem‘ rodičů, ale obyvatelkami a obyvateli, kteří mají ústavní právo na ochranu zdraví“. Zároveň s tím navrhli i likvidaci farmaceutických patentů a nacionalizaci farmaceutických výzkumů. V poslední době se strana vyslovuje proti připravované evropsko-americké smlouvě TTIP.

O stavu strany ale vcelku dobře vypovídá webová stránka na řadě míst ještě propagující kandidáty do evropských voleb, které se konaly před rokem.

Historicky je na místě pouze podotknout, že Zelení 2004 alias Strana Zelení nejsou první zelenou stranou v Polsku. Samostatná Strana zelených vznikla už v roce 1991, ale podobně jako stávající zelení se prosazovala pouze margi-

nálně ve chvíli integrace s dalšími stranami. Formálně dnes existuje i zcela marginální Strana zelených Polské republiky. O jejích představitelích lze ale dohledat jen bezmála deset let staré informace, že za úplatu nebudou zasahovat do povolání různých staveb.

Patrik Eichler

Autor je novinář, komentátor Deníku Referendum, pracuje v Masarykově demokratické akademii.

Zelená dvojrole Milana Horáčka

Bývalý poslanec Bundestagu a europoslanec Milan Horáček (68) je známou postavou evropské politiky. Za své zásluhy o česko-německý dialog loni obdržel Evropskou cenu Karla IV., kterou uděluje Sudetoněmecké krajanské sdružení. My jsme se ale především zajímali o jeho působení u českých i německých zelených.

S Milanem Horáčkem jsme si nejprve povídali v útulné Kavárně Nový Svět na pražských Hradčanech, druhá část rozhovoru se uskutečnila v Kavárně Lucerna.

Na vojně jste byl u „silničářů“ (nástupci tzv. Pomocných technických praporů – pozn. red.). Proč vás komunisté vyhodnotili jako politicky nespolehlivého?

Pocházel jsem ze smíšené rodiny, máma byla Němka. Otec byl zase baptista. Oba tedy byli nekompatibilní s režimem. Vyučil jsem se elektromontérem a asi od šestnácti let hrál v bigbeatové kapele. Měli jsme dlouhé vlasy, brali všechno ze Západu... Ve zprávách, co na mě vedla StB, jsem se později dočetl, že jsem problematizoval vyhnání Němců.

O komunismu jste tedy měl záhy jasno...

Ten můj antikomunismus vznikl z toho, co člověk věděl z rodiny, hodně mě ovlivnilo i prostředí v učení. Od patnácti let jsem dělal v Závodě práškové metalurgie, který obchodoval s německým Siemensem. Přijížděli tam elektromontéři z Německa v mercedesu, měli vercajk, o kterém jsme si mohli nechat zdát. Bylo na nich vidět, že jsou na jiné úrovni. Ledacos jsem pochytil i od lidí na dílně. Většina z nich měla vyšší vzdělání a nějaké zájmy. Díky nim jsem pochopil, že život je jinde.

Ale samozřejmě, že základ byl té rodině. Až později jsem poznal, co jsou komunisti za zmetky. Jezdil

jsem třeba na prázdniny k tetě Marii. Ta sice původně vstoupila do JZD, ale pak vystoupila a se zlou se potázala. Nevrátili jí původní polnosti a předepsali jí neúměrné dávky. Dřela od rána do večera, až se udřela k smrti. Jejího strýce v padesátých letech komunisté umučili. On se tedy údajně oběsil. Teta ale vypáchila už zatlučenou rakev a zjistila, že má nebožtík strhané nehty. Takže se možná oběsil, ale ne úplně dobrovolně...

Jak jste prožíval rok 1968?

Vrátil jsem se od „silničářů“ na podzim roku 1967. Můj kamarád z učení, jenž byl na vojně u pohraničnicků, mi tehdy nabídl, že když budu chtít, poradí mi jak odejít. Znal můj pohled na komunistický režim, tedy, že žijeme v jednom velkém vězení. Po okupaci jsem se s ním hned domluvil. Táta, který zažil 2. světovou válku, mi řekl, že jsme teď okupovaná země a dlouho budeme. Když se vrátil Dubček s brekem z Moskvy, tak mi ten kamarád řekl, že půjde se mnou.

Jak to proběhlo?

Vydali jsme se na Znojensko, kde on dříve sloužil. Měli jsme legendu, že jedeme nakoupit víno na svatbu. Schovávali jsme se u hranic na hřbitově, protože v těch vesnicích bydleli i lidé, kteří spolupracovali se Státní bezpečností a hlásili podezřelé osoby. Měli jsme štěstí, že poprchávalo a bylo zataženo. Díky tomu kamarádovi jsme se protáhli cestičkami až ke hranicím, obešli jsme hlídky a přelezli jsme dráty. On mě hrozně honil, abychom běželi co nejdál do rakouského území, protože věděl, že českoslovenští pohraničníci mají příkaz pronásledovat uprchlíky i za hranicí.

Po zelené značce

Vy jste utekl z komunistického Československa. Proč jste se začal politicky angažovat zrovna u německých zelených a nevstoupil třeba do CDU?

Já jsem nebyl křesťansky orientovaný ani pokřtěný baptista, protože ti se křtí až v dospělosti. Když tátu křtili, ponořili ho do vody. Ptal jsem se ho, jestli ta voda byla teplá, a on odpověděl, že studená. Tak jsem mu řekl, že baptista nebudu (smích).

V Německu jsem se začal pohybovat v krajanských spolecích. Ve Frankfurtu bylo sdružení Cesty 68, kde jsme se snažili reflektovat, co se v Československu stalo. Spoluzaložil jsem tam knihupec-tví Dialog. Již dříve jsem spolupracoval s exilovým Frankfurtským kurýrem a Pelikánovými Listy, které vycházely v Římě. Já jsem si ale hlavně po příchodu do Německa potřeboval doplnit vzdělání. Nejdřív jsem studoval večerní gymnázium a potom politologii na universitě ve Frankfurtu. Taky jsem přišel ze Šumperka, což je i dnes provincie, a ocitnul jsem se ve Frankfurtu, který je centrem středního Německa a sídlem stovek bank. Chtělo to prostě čas. Navíc, oproti jiným lidem mého věku jsem sice doma byl politizovanější, ale i mě zajímaly hlavně holky.

Byla na vaše působení v Německu nějaká reakce z tehdejší ČSSR?

Ministr vnitra mi osobně uzmul československé občanství s odůvodněním, které bylo ve třech bodech takřka totožné s odebráním německého občanství Willymu Brandtovi nacisty. Což s podivem zaznamenala Frankfurter Allgemeine Zeitung. Dnes vím z materiálů Stasi a StB, že jsem byl sledován.

Měl jste antikomunistický postoj, tak stále nechápeme to pozdější spojení s Cohn-Benditem a dalšími levicově orientovanými politiky. Nedostával jste se s nimi kvůli tomu do střetu?

To ale zjednodušujete. Rudi Dutschke jednou prohlásil, že „na východ od Labe je všechno reálné, jen ne socialismus“. Daniel

Cohn-Bendit se definoval stejně, antikomunisticky, ale i antikapitalisticky. Já jsem se s Dutschkem přátelil, Cohn-Bendit byl v Evropském parlamentu můj předseda frakce a oba jsme se angažovali v komunální politice ve Frankfurtu. Známe ho dlouho a dobře. I když je jeho profil levicový, tak je levicově nezávislý. Dutschke i Cohn-Bendit představovali svobodnou levici, která se neorientovala ani promoskevsky, ani maoisticky nebo trockisticky. Dokonce ani ne moc na marxismus, byť se v tom prostředí jeho názory samozřejmě reflektovaly. Tenhle politický proud byl levicovější než sociální demokracie, která se za kancléře Helmuta Schmidta posouvala trochu jinam. Snahou bylo vytvořit tomu alternativu. Třeba odmítnutím názoru, že nezaměstnaní jsou jen lenoši. Že tomu tak není, je vidět v Indii, Pákistánu a jinde, kde tisíce lidí ulehají vedle pangejtu s cihlou pod hlavou. Nebo třeba vykořisťovatelsko-imperialistický způsob v belgickém Kongu, kde se běloši chovali jako největší hovada.

A proč tedy zelení?

Já jsem se nikdy nepovažoval za „istu“. Na těchto lidech jsem si cenil, že přes svůj odpor vůči etablované společnosti došli k názoru, že přeměna společnosti není možná pomocí zbraní, což se projevilo, když v 70. letech odmítli terorismus Frakce rudé armády. V základním dokumentu zelených, který vznikl v diskusích několik let, byly čtyři hlavní pilíře: ekologie, demokratickost, nenásilnost, sociálnost. Někde měli zelení při svém vývoji antikapitalistickou fázi. Paralelně vedle sebe existovaly různé proudy, třeba antiatomový, feministický, mírové hnutí nebo ekologický proud, který byl rozšířený i mezi konzervativci. Část lidí ze sociální demokracie nebo i od křesťanských demokratů odešla a dávala se dohromady s tímto levicovějším prostředím. Komunisté orientovaní na Moskvu u nás nebyli. Na rozdíl od těch, kteří se dříve orientovali maoisticky či trockisticky. Museli se ale vnitřně

■ Druhá část rozhovoru s Milanem Horáčkem se konala v Kavárně Lucerna. Foto: Tomáš Fošum

rozejít s násilím. Uvnitř zelených spolu dlouho bojovali více sociálně orientovaní s těmi, kdo dávali větší důraz na ekologii. Obě tato křídla ale měla jasno v tom, že odmítala politické násilí.

Byl bych pro koalici s CDU

Dnes už jsou zelení v Německu etablovanou stranou...

Po třiceti letech se není co divit. Nejdříve se zelení prosazovali v konfliktních oblastech kolem velkostaveb (jedno jestli komunistických nebo kapitalistických), kde se razilo heslo, malé je krásné. Měli jsme podporu tam, kde bylo vzdělanější publikum. Dnes už mají zelení svoje starosty, například v Tübingenu, ve Freiburgu a Stuttgartu. Předsedou vlády v jedenáctimilionovém Bádensku-Würtenbersku je od roku 2011 Winfried Kretschmann. To je stejně velká země, jako kdyby byl premiérem České republiky. Zelení jsou součástí vládních koalic v devíti spolkových zemích, většinou se sociálními demokraty. V Hesensku, kde jsem to zakládal, už rok a půl vládeme s křesťanskými demokraty, a v Durynsku je koalice s SPD a Levicí (Die Linke). To je strana, jež do značné míry sdružuje

postkomunisty. V Durynsku ji vede umírněnější politik Bodo Ramelow, což je bývalý odborář a praktikující křesťan z Hesenska. Za jiných okolností by to asi byl sociální demokrat. Vývoj ve východním Německu je ovšem jiný než na západě.

Na spolkové úrovni zatím dominuje Angela Merkelová, jež vládne ve velké koalici s SPD. Které z velkých stran by zelení dali přednost po volbách v roce 2017?

Máme široký koaliční potenciál. Pro určitou část zelených je spojení s SPD a Levicí prostředkem, jak se dostat k moci na spolkové úrovni. Moc už se nepočítá s opakováním modelu Schröder – Fischer (koalice SPD a zelených z let 1998-2005 – pozn. red.), protože sociální demokracie se posledních deset let pohybuje kolem 25 procent. I když jako zelení dodáme plus minus 10 procent, na sestavení většinové vlády to nestačí. Nejsme schopni dorovnat to, co SPD ztratila. Levice už se etablovala a je jasné, že v příštích letech nezmizí. Podobně jako v Česku nelze předpokládat, že zmizí komunisté. Určitá část lidí je ještě bude řadu let volit. V Německu to je stejné.

pokračování na straně 18

pokračování ze strany 17

Jsou pro zelené i jiné možnosti?

CDU si drží stabilních čtyřicet procent, což dělá hlavně Angela Merkelová. Ona je taková „mutter“, jak jí Němci říkají, taková maminkovská, bez ješitnosti. Když mluví a diskutuje, tak nemá potřebu se předvádět. Už po minulých volbách Angela Merkelová se zelenými vyjednávala. Tehdejší situace jak uvnitř CDU, tak ještě více mezi zelenými, ale vznik koalice nedovolovala. Teď už to vypadá trochu jinak. Uvidíme, jak to po volbách 2017 dopadne. Je tu řada proměnných.

Třeba Alternativa pro Německo?

Ta taky. Je otázkou, jak se tahle strana dále vyvine. Bude Alternativa pro Německo (AfD) nadále tak vystupovat proti euru a islámu? Zbaví se nacistů, kteří jsou nepřijatelní pro každou demokratickou stranu, ale na Alternativu se lepí? AfD má několik osobností, které jsou docela solidní. V zemských volbách v Braniborsku (září 2014 – pozn. red.) získala Alternativa kolem 12 procent. Jejich zemského předsedu Alexandera Gaulanda znám osobně, protože byl pravou rukou starosty ve Frankfurtu, když jsem byl v zastupitelstvu. Gauland je velice vzdělaný člověk. Jeho synovec byl ve Frankfurtu nejmladším zastupitelem za zelené. Bavili jsme se spolu, proč se jeho strýc na stará kolena, je mu přes sedmdesát, dostal tak napravo od CDU, kde byl dlouhá léta prominentním členem. Vydával třeba regionální noviny, které mají v Braniborsku podobně dobrou pověst jako třeba Frankfurter Allgemeine Zeitung.

V Německu se všichni solidnější politici tlačí do středu. Lidé kolem AfD si spočítali, že pokud půjdou více doprava, strhnou s sebou nějakých 10 procent hlasů, jako to dělá Die Linke. Vždycky se najde napravo i nalevo asi desetina protestních hlasů, které jsou proti establishmentu a středu. Podle mě ale Alternativa nebude v roce 2017 ještě tak daleko, aby potřebný počet hlasů dodala. A taky si nejsem jistý, jestli by si to CDU a CSU obhájily u svých voličů. Na druhou stranu, v Řecku se levicová Syriza spojila v koalici s nacionalisty. Mají řadu věcí společných a myslí si, že jim to projde.

Pro co byste byl vy? Pro koalici zelených s CDU?

Ano. Ale jak jsem řekl, ve hře je spousta proměnných. Dá se třeba počítat s jistým zklamáním z AfD, je tu pořád malá naděje, že se do hry vrátí FDP. Kdyby se tak stalo, určitě nebude tak silná jako v roce 2009, kdy liberálové vstoupili do koalice s Merkelovou. Budou rádi za pět procent. Potom je otázkou, jestli by to stačilo na „semaforovou“ koalici SPD, zelení a FDP („semaforová“ kvůli stranickým barvám pozn. red.), nebo jestli by zase musela být velká koalice. Ty dvě velké strany mají k sobě stejné

pořád nejbližší. U FDP určitě budou změny a přijdou mladší lidi. Uvidíme, volební kampaň v Německu začne už v roce 2016.

Jen Praha a Brno to nezachrání

Nás ten váš názor na koalici v Německu zajímá i kvůli české Straně zelených. Ta řeší podobné dilema, byť je v tuhle chvíli mimo parlament a šance, že by mohla něco ovlivňovat, jsou dost malé. Vy jste české zelené spoluzakládal. Později jste se však dostal do konfliktu s duem Jakub Patočka- Jan Beránek, které tehdy stranu vedlo. Oni vás dokonce chtěli ze strany vyloučit...

Ano, vylučovali mě, protože když jsem v Česku vedl Nadaci Heinricha Bölla, tak jsem nedoporučil, aby je podpořila. V dopisech adresovaných německým a evropským zeleným jsem to odůvodnil tak, že jejich postoje nepodporuju, protože jejich chování není zelenou politikou, ale sektářstvím. Jejich chápání politiky nebylo moc nosné. Zelení, kteří žijí obsahem, mají ideály. Nejde je ale definovat absolutně, protože se vývojem mění. Ten jde rychle dopředu, což je dobré v medicíně, ale ve všech oblastech to ideální není, protože společnost ne vždy stíhá.

Když jsme už u českých zelených. Mluvil jste o možné koalici s CDU. Nepřipomíná to trochu vládu Mirka Topolánka, kde byla Strana zelených s pravicovou ODS? Zelené tehdy vedl Martin Bursík, kterému jste dělal poradce. Jak to zpětně hodnotíte?

Už tehdy to rozhodnutí bylo sporné, ale těžko to šlo udělat jinak. Ukázalo se to hned po volbách 2006, kdy se mnou chtěl tajně mluvit šéf ČSSD Jiří Paroubek. Odpověděl jsem mu, že se sejdeme veřejně, protože nemám co skrývat ani domlouvat. Hlavně jsem mu řekl, že by měl začít s omluvou, protože se před volbami vměšoval do záležitostí zelených. Na Paroubka prostě nebyl spoleh. Zároveň bylo nutné nějak pracovat s těmi několika poslanci, které jsme měli. Jestli jsme to udělali úplně rozumně... Účast na Topolánkově vládě jsme tehdy odnesli nejen my, ale i lidovci. Když potom vznikla strana TOP 09, stáhla nám část voličů. Zelení se z různých důvodů rozštěpili. Ale to bychom museli probrat diferencovaně. Ty důvody byly různé.

Jste pořád členem Strany zelených?

Ano, německé i české. Jsem řadový člen. Když mě někdo požádá o radu nebo rozhovor, tak to rád udělám. Můžu jim doporučit, s kterými lidmi se setkat. V lednu jsme byli na sjezdu strany v Brně s předsedou evropských zelených Reinhardem Bütikoferem, který byl dlouho sekretářem a předsedou německých zelených. Patří k lidem, kteří mají za sebou čtyřicet let intenzivního politického života, mají zkušenosti a srovnání, které není soustředěno jen na jednu zemi. Potom můžete dát nějakou radu.

■ V roce 2009 kandidoval Milan Horáček za české zelené do Evropského parlamentu. Zdroj: zeleni.cz

Myslíte, že se zelení dostanou zpátky do českého parlamentu? Mají pořád ta svoje tři procenta...

Zelení jsou úspěšní na komunální úrovni tam, kde jsou k tomu podmínky. Pokud se ale nezvýší počet členů a strana nezakotví alespoň v menších městech, bude to těžké. Podíváte-li se na úspěšné zelené politiky, kteří se uchytí v komunální politice, třeba Jana Drápalová v Brně nebo Petr Štěpánek v Praze, tak ti už v dohledné době pod pět procent nespadnou, protože to, co zastávají, ta základní ekologicko-sociální orientace, již zůstane. Ale když u nás stále existují velké oblasti, kde zelení nedostali ani jedno procento, tak to pak Praha a Brno nezachrání. Ale třeba i v Německu trvalo 20 let, než se zelení dostali do všech zemských parlamentů.

Vozový park na Hanspaulce

Na rozdíl od zelených, kteří nějaký obsah nabízejí, ale jsou teď neúspěšní, vyletělo nahoru hnutí ANO, jež žádný program nemá. Zaznamenal jste, že by se vás někdo v Německu ptal na Babiše? Něco ve stylu, co se to tam v Česku děje?

Tak většina Němců samozřejmě vůbec neví, kdo je Andrej Babiš. A ti, co se o českou politiku zajímají, se angažují v česko-německých

vztazích, a oni to tu zase znají až moc dobře a dokážou si to vysvětlit. Děje se to ve všech východoevropských zemích, včetně bývalé NDR. V Česku i jinde v bývalém východním bloku stále existuje stará nomenklatura. Jednou mi to jeden člověk vysvětloval na příkladu Hanspaulky, kde dříve stály volhy a „šestsettrojky“ a dneska tam jsou mercedesy a BMW.

Přitom tam bydlí stále ti samí lidé, kteří předtím ty vily zabrali židům nebo Němcům. Prostě komunistické rodiny, které existují už ve třetí generaci. Když se podíváte na jejich děti, jsou to různí ředitelé, spoluvlastníci firem, které byly zčásti vytunelované.

Budete-li revolucionář, tak řeknete, že v roce 1990 jsme měli postavit pár lidí ke zdi, protože ti ostatní by nebyli tak drzí. A pár jich ještě zavřít. Ale třeba v západním Německu měli sice Norimberský proces, ale ty střední šarže se pak v novém režimu bez velkých problémů etablovaly. Je to spravedlivé?

Není, ale je to tak všude...
Můžeme se s tím spokojit?

No, neměli bychom. Minimálně by se takoví lidé neměli volit...

Ale oni mají prostředky, že vás oblbnu takovým způsobem, že je potom normální lidé volí.

Bohužel... Tak děkujeme moc za rozhovor!

Petr Zenkner, Tomáš Fošum

Co jsem se naučil od Milana Horáčka

V osmdesátých letech jsem pracoval v Německém ústavu pro výzkum rakoviny. Měl jsem v popisu práce hodně mikroskopování. K tomu jsem si pouštěl debaty ze Spolkového sněmu, které dodnes vysílá rozhlasová stanice Deutschlandfunk. Člověk se leccos dozvěděl. A mikroskopická měření, to jde automaticky, takže bylo nutné se nějak zabavit.

V té době jsem měl už německé občanství, chodil jsem na demonstrace, byl jsem v akademických grémiích, ale zachovával jsem si i jistý odstup. V roce 1983 pak najednou vystoupil se svým prvním projevem ve Spolkovém sněmu člověk, který hovořil se zřetelným českým přízvukem. Poslouchal jsem ho velmi pozorně. A sledoval jsem jeho kariéru. Jeho příklad mne silně ovlivnil. Řekl jsem si: Když někdo s takovým přízvukem může být poslancem Spolkového sněmu, tak jsem já v německé společnosti integrovaný.

Tolik o přízvuku. Když jsem pak Milana poznal osobně, zvykl jsem si na jeho charakteristickou rétoriku, která má daleko do táborového řečníka. Ovšem vnímám stále více jeho přemýšlivý charakter a vidím, že jeho myšlenkové procesy jdou do hloubky. Naučil jsem se sledovat jeho myšlenkové smyčky a všimnout si i jeho přemýšlení během přerušovaných vět. Už to umím a má to na mne vliv. A když mi řekne „jseš blbej“, tak má většinou pravdu.

Jaroslav Šonka

Jak se žije ukrajinským oligarchům

Jedním z největších problémů, který provází Ukrajinu prakticky po celou dobu její nezávislé existence, je propojení politiky s velkým byznysem, což vytváří ideální prostředí pro korupci, jíž je celá země od základů prorostlá. Po nástupu Viktora Janukovyče do funkce prezidenta v roce 2010 se tento problém ještě zintenzivnil. Od té doby se ale situace výrazně změnila. Po vítězství Euromajdanu v únoru 2014 vznikla zcela nová vláda, došlo k ruské anexi Krymu a válce v Donbasu, což mělo za následek mimo jiné i výrazný posun ve veřejném mínění na Ukrajině. Otázka tedy zní, jak si s touto situací poradili ukrajinští oligarchové, proti nimž byl namířen značný odpor protestního hnutí.

Pragmatičtí regionální baroni

Vznik různých oligarchických klanů a politicko-podnikatelských skupin na Ukrajině do značné míry souvisí s jejím charakterem. I přestože byla Ukrajina vždy formálně silně centralizovaným unitárním státem, její centrální instituce byly vždy relativně slabé. V souvislosti s tímto fenoménem a velkou rozmanitostí jednotlivých ukrajinských regionů není překvapením, že tyto skupiny vznikaly v různých regionálních centrech. Není třeba asi dodávat, že politika jednotlivých regionálních oligarchů byla vždy silně pragmatická, když neváhali podpořit kohokoliv, kdo vyhovoval jejich byznysu.

Právě proto není žádným paradoxem to, že ti samí lidé v různých obdobích podporovali na první pohled zcela odlišné politiky, kteří stáli proti sobě. To ostatně platí i o samotných ukrajinských politicích, což lze ilustrovat na příkladu současného premiéra a prezidenta, kteří také patří k velmi bohatým Ukrajincům. Kromě mnoha jiných funkcí byl premiér Arsenij Jaceňuk v minulosti ministrem zahraničí ve vládě Viktora Janukovyče. Ve stejné funkci za vlády Julie Tymošenko působil i prezident Petro Porošenko, který se následně v roce 2012 angažoval jako ministr ekonomiky ve vládě Mykoly Azarova fakticky kontrolované Janukovyčem.

Doněck versus Dněpropetrovsk

Tradičně největší vliv na celostátní záležitosti vždy měli oligarchové z Dněpropetrovsku a Doněcku, kteří spolu de facto dodnes soupeří o moc. Tento střet do značné míry symbolizují jedni z nejmocnějších ukrajinských oligarchů Ihor Kolomojskyj a nejbohatší Ukrajinec Rinat Achmetov, kteří pocházejí právě z těchto měst. Kromě toho ale samozřejmě nelze zapomenout ani na další významná politicko-podnikatelská centra, jako je Charkov nebo hlavní město Kyjev, který stále tvoří základnu byznysu prezidenta Porošenka. Vliv na celostátní politiku mají ale paradoxně i lidé z jedněch z nejchudších regionů Ukrajiny. S Bukovinou respektive jejím

hlavním městem Černovicemi je spjat premiér Arsenij Jaceňuk a se Zakarpatskou oblastí zase její „vládce“ Viktor Baloha, který to dvakrát dotáhl na pozici ministra pro mimořádné události a šéfa prezidentské administrace v době Viktora Juščenka.

Nejbohatší zubař

Období vlády prezidenta Janukovyče bylo na Ukrajině doslova zlatým dolem pro mnohé ukrajinské oligarchy. Není náhoda, že právě v jeho funkčním období získala obrovský vliv takzvaná „Simja“ (ukrajinsky rodina), tedy lidé z okolí prezidenta v čele s jeho synem Oleksandrem, kterému se podařilo „zázračně“ zbohatnout a stát se pravděpodobně nejbohatším zubařem na světě. Ačkoliv si pochopitelně ukrajinští oligarchové nadále uchovávají velký vliv na politiku, Euromajdan a následující události byly pro mnohé z nich katastrofou. Někteří jako například Rinat Achmetov „pouze“ ztratili značnou část politického vlivu a zaznamenali výrazné finanční ztráty. Další včetně Janukovyče museli opustit Ukrajinu, aby se ukryli před vyšetřováním svých aktivit. Zřejmě „nejhorší“ osud ale potkal jiného známého oligarchu Dmytro Firtaše, který byl v březnu 2014 zatčen ve Vídni, kde čeká na rozhodnutí o vydání do USA, kde je stíháný pro podezření z korupce.

Podivná hra Rinata Achmetova

V souvislosti s válkou v Donbasu se objevily velké kontroverze spojené s osobou Rinata Achmetova, který se vůči počínajícímu konfliktu i přes slova o zachování jednoty Ukrajiny stavěl přinejmenším ambivalentně. V této souvislosti byl dlouho dáván do kontrastu se svým rivalem z Dněpropetrovsku Ihorem Kolomojským, který se na rozdíl od Achmetova jednoznačně postavil za novou vládu a prezidenta, což mu na určitou dobu vyneslo sympatie mnoha Ukrajinců.

Základní problém Achmetova pochopitelně spočívá v tom, že válka zachvátila jeho mocenskou základnu v Donbasu. Právě proto byl nucen uprchnout z Doněcku a usadit se v Kyjevě. Na popularitě mu poté nepřidala vyjádření různých vůdců donbaských ozbrojenců, podle kterých existují jisté dohody mezi nimi a Achmetovem, jenž je měl mimo jiné financovat. Naposledy v dubnu jeden z bývalých lídrů z Donbasu Alexandr Borodaj prohlásil, že kvůli těmto dohodám nebyl mimo jiné obsazen Mariupol. Sám Achmetov pochopitelně všechna tato tvrzení popřel. Přinejmenším „podezřelý“ je ale fakt, že mnohé jeho podniky na obsazených územích, jako například ocelárny ve městě Jenakijeve, stále fungují. Ačkoliv pomáhá přesídlencům z Donbasu, kam navíc posílá humanitární pomoc, v očích ukrajinské veřejnosti už mu jen těžko něco pomůže. Stejně tak bude jen těžko obnovovat svůj politický vliv, který mu zabezpečovala

především dnes de facto zaniklá Janukovyčova Strana regionů. To vše ale stále nic nemění na tom, že se mu s velkým odstupem daří uchovávat si status nejbohatšího Ukrajince.

Pád gubernátora Kolomojského

Jiný příběh, ovšem ve finále také s nepříliš dobrým koncem, nabízí další z nejbohatších Ukrajinců, dněpropetrovský rodák a majitel ukrajinské finančně-průmyslové skupiny „Privat“ Ihor Kolomojskyj. V počátcích války byl jmenován gubernátorem Dněpropetrovské oblasti a právě jemu byla připisována zásluha za udržení stability tohoto regionu. Kromě toho si získal sympatie financováním části dobrovolných jednotek bojujících na Donbasu včetně kontroverzního dobrovolného praporu (dnes pluku Národní gardy) Azov obviňovaného z pravicového extremismu.

Kolomojského „pád“ přišel až více než rok po konci Euromajdanu a byl výsledkem mimo jiné dlouhodobé práce aktivisty, investigativního novináře a nyní poslance Serhije Leščenko, který s tímto oligarchou „válčil“ již delší dobu. Konflikt spočíval v tom, že se Leščenko snažil, aby stát znovu získal kontrolu nad polostátní ropnou společností Ukrnafta respektive státní

firmou UkrTransNafta vlastníci ukrajinské ropovody. Ačkoliv většina v těchto firmách patří státu, fakticky je dlouhodobě kontroloval právě Kolomojskyj. K definitivní diskreditaci tohoto oligarchy došlo, až když parlament nahradil ředitele UkrTransNafty, který byl člověkem Kolomojského. Ten v reakci na to obsadil se svými ozbrojenci sídlo této firmy v Kyjevě, načež byl zbaven funkce gubernátora Dněpropetrovska. Stále silný vliv Kolomojského (a oligarchů obecně) na ukrajinský parlament dokazuje fakt, že bezprostředně po těchto událostech opustilo několik poslanců spojených s ním vládní parlamentní frakci strany Blok Petra Porošenka.

Lovočkin se udržel. A co Pinčuk?

I přes všechny problémy, se kterými se mnozí ukrajinští oligarchové potýkají, se i části osob z blízkého okruhu Viktora Janukovyče respektive spojených se Stranou regionů podařilo uchovat si určitý politický vliv. Takovým příkladem je především skupina kolem Serhije Lovočkina, který byl šéfem Janukovyčovy prezidentské kanceláře. Na rozdíl od jiných oligarchů kandidoval v loňských volbách do parlamentu, kam se mu podařilo dostat na kandidátce Opozičního bloku

tvořeného lidmi spjatými s dříve vládnoucí Stranou regionů. Zároveň se dlouhodobě spekuluje o tom, že kontroluje i vládní stranu populisty Oleha Ljaška, který proslul svými radikálními výroky již během protestů na Majdanu. Podle již zmíněného novináře Leščenko měl být Ljaško Lovočkinovým člověkem již před parlamentními volbami v roce 2012. Posledním z nejbohatších ukrajinských oligarchů se značným politickým vlivem je zeť bývalého prezidenta Leonida Kučmy (1994–2004) Viktor Pinčuk, který je podobně jako Kolomojskyj součástí dněpropetrovské oligarchické skupiny. Právě o Pinčukovi se jako jediném příliš nepíše a prozatím (na jak dlouho?) se mu podařilo vyhnout problémům, kterým čelí jiní oligarchové.

Těžký úkol pro protikorupční úřad

Je zcela zjevné, že od pádu prezidenta Janukovyče se mnozí ukrajinští oligarchové dostali do značných problémů. Ačkoliv se dnešní situace s obdobím vlády Viktora Janukovyče nedá srovnávat, stále platí, že lidé jako Rinat Achmetov a Ihor Kolomojskyj zůstávají na Ukrajině klíčovými hráči se silným vlivem na celostátní politiku. Avšak definitivně z nich spadly jejich masky, ztratili část svého vlivu a postoj přinejmenším aktivní části ukrajinské veřejnosti vůči nim je velmi kritický. To pro začátek není vůbec špatný výsledek, což ale nemění nic na tom, že by měla následovat důkladná vyšetřování těchto lidí.

Mimo jiné k tomuto účelu by měl sloužit nově zřízený protikorupční úřad, ale stíhání nejbohatších oligarchů bude mnohem těžším, ne-li takřka nadelidským úkolem. Ačkoliv se situace může postupně zlepšovat, vyřešení všech problémů spojených s obrovským vlivem ukrajinských oligarchů lze v nejbližší době očekávat jen těžko. Tím spíše, že se s něčím podobným nepříliš úspěšně potýkají i mnohem vyspělejší země včetně České republiky.

■ Válka Rinatu Achmetovovi neprospívá.

Zdroj: Wikimedia Commons/Anastasiya Fedorenko

Michal Lebduška

Otřese supervolební rok rakouskou politikou?

V republice pod Alpami panuje ve stranických sekretariátech napjatá atmosféra. V nadcházejících měsících proběhnou hned čtyři důležitá volební klání.

Koncem května dojde k novému rozdělení mandátů v Burgenlandu a ve Štýrsku, na podzim pak v Horním Rakousku a ve Vídni. Do výše vedených klání promluví vedle specificky místních témat rovněž (ne) spokojenost občanů s rakouskou vládou. Na klesající voličské preference reagoval kabinet vytažením esa z rukávu – prezentací dlouho slibované daňové reformy, kterou ale nedokázal dostatečně mediálně zužitkovat. Kromě toho pozitivní účinky daňových změn pocítí většina Rakušanů nejdříve v roce 2016.

Červení versus modří

Nadcházející měsíce přinesou souboj hlavně mezi vládní sociální demokracií (SPÖ) a opozičními Svobodnými (FPÖ). Zatímco „červení“ obhájí tři hejtmanská křesla, „modří“ navazují s výjimkou Vídně na průměrné výsledky. V případě ztrát hejtmanských postů a křesla vídeňského starosty musí socialisté počítat s debatou o setrvání Wernera Faymanna ve funkci spolkového kancléře.

Nejlepší výchozí pozici má SPÖ v Burgenlandu. Hejtman Hans Niessl se těší značné popularitě, jeho působení oceňují voliči napříč politickým spektrem, přesto jen stěží udrží absolutní většinu. Prolomí místní sociální demokracie pomyslné ledy vytvořením koalice se Svobodnými?

Naopak nejméně záviděníhodná situace panuje pro nejsilnější levicovou stranu ve Štýrsku. Před pěti lety vytvořil hejtman Franz Voves s lidovci „reformní partnerství“ s cílem rozsáhlých změn v oblasti nazývané „zeleným srdcem“ Rakouska. V praxi jde o provedení podstatných reforem s důrazem na

■ Vídeňský starosta Häupl letos obhájí svůj post. Jeho vítězství je důležité i pro kancléře Faymanna (vpravo).
Zdroj: Wikimedia Commons/Thomas Lehmann

správní oblast (zrušení proporčního zastoupení při vytváření vládní koalice, zjednodušení struktury zemské vlády, snížení byrokracie v zemské správě). Migrace obyvatel z vesnice do městských aglomerací a rostoucí nezaměstnanost přiměly vládu ke slučování menších obcí do větších samosprávních celků (z původních 542 na 287). Někteří souhlasně přikyvovali, u jiných vyvolalo narušení zavedených pořádků značnou nevoli. Rozezení občané vyvěšovali transparenty a sepisovali petice. Výsledek štýrských voleb může sloužit jako podstatný precedens pro rakouskou politiku; odpovědní činitelé si na základě něho příště dobře rozmyslí, zda budou prosazovat zásadní změny, nebo radši postupovat opatrně.

Svobodní v kritice reformního partnerství vytušili prostředek k vzestupu. Výrazné profilující téma podpořili zdařilou personální inovací, když do čela zemské organizace poslali perspektivního Maria Kunaseka. A začaly se dít věci. Na podzim 2013 FPÖ v parlamentních volbách ve Štýrsku zvítězila, minulý rok v klání o mandáty do Evropského parlamentu obsadila druhé místo a v březnu tohoto

roku v komunálních volbách výrazně posílila. V květnovém hlasování sice patří zlatá nebo stříbrná medaile spíše do roviny optimistických spekulací, naproti tomu zdvojnásobení počtu stávajících mandátů v zemském sněmu a zaznamenání historicky nejlepšího výsledku představuje naprosto realistický cíl.

V Horním Rakousku předvedou socialisté a Svobodní vyrovnaný souboj o druhé místo. Zatímco zdejší SPÖ je v krizi, FPÖ na čele s Manfredem Haimbuchnerem vykazuje opačný trend. Jednomu z nejuzších spolupracovníků předsedy Svobodných Heinze Christiana Stracheho pomohla funkce vládního referenta pro bytovou výstavbu k jasnější profilaci mezi elektorátem, což může spolu s tradičními tématy (přistěhovalectví, vnitřní bezpečnost) zamíchat kartami ve prospěch FPÖ.

Duel ve Vídni

Nejprestižnější souboj letošního roku proběhne v rakouské metropoli. Funkci vídeňského starosty obhájí od roku 1994 sociální demokrat Michael Häupl a rád by k tomu přidal ještě dalších pět let. Občané rakouského hlavního města na podzim

vystaví vysvědčení vůbec první rudo-zelené koalici v zemi. Rostoucí nezaměstnanost, kriminalita i zdražování komunálních poplatků mohou být vodou na mlýn vyzyvatelům. Zkušený politický matador bude čelit zejména kontroverznímu Strachemu. Předseda Svobodných usiluje o posláni Häupla do politického důchodu, to by však musela SPÖ v předvolební kampani zcela vyhořet. Jakékoli, byť sebe-menší posílení má pro Stracheho nemalý význam, neboť si tím udrží image vítěze.

Ambice dalších hráčů

Ze stínu souboje SPÖ-FPÖ budou chtít vystoupit lidovci. ÖVP obhájí v Horním Rakousku většinu. Udržet ji bude při očekávaném posílení FPÖ těžké, minimálním cílem zůstává zisk alespoň 40 % odevzdaných hlasů. V ostatních spolkových zemích by pár mandátů navíc mohlo stabilizovat vnitrostranickou situaci a dodat motivaci k práci.

Zelení usilují o potvrzení nárůstu voličské přízně, čímž chtějí získat další vstupenky do vládních koalic. Liberálnímu Novému Rakousku půjde o pevnější zakotvení v komunální politice. Pozornost si zaslouží i některé regionální zvláštnosti. Ve Štýrsku doufá v zázrak kdysi štika, dnes leklá ryba rakouské politiky, strana miliardáře Franka Stronacha. V rakouské metropoli má alespoň v některých obvodech zajímavý potenciál levicový volební blok „Víděň jinak“, nebo mnohými odepisovaný Svaz pro budoucnost Rakouska, tedy strana, již po odchodu od Svobodných založil zesnulý Jörg Haider.

Letošní rok slibuje v Rakousku ještě mnohé zápletky; na jeho konci může politická mapa republiky pod Alpami vypadat docela jinak než ta dnešní.

Miroslav Šepták

Kauza Váhostav. Slovenské politické retro.

Ve světě letí móda 80. let. Hipsteři jezdí na „fixies“ kolech, vracejí se účesy a móda. Slovensko je ale v rámci retro-stylu o deset let napřed. Otázkou je, jestli je to dobře.

Devadesátá léta byla na Slovensku – ostatně asi jako v celém postkomunistickém bloku – poměrně divoká. Nejen, že vznikl nový stát, ale díky úsilí premiéra-boxera Vladimíra Mečiara vznikla i nová, čistě slovenská „kapitalotvorní“ vrstva podnikatelů. Něco jako oligarchové na ruský způsob, akorát v menším. Při privatizaci se tunelovalo, podniky padaly jako houby po dešti, lidem se kradly peníze za bílého dne a tehdejší vládní klika se tvářila, že vše je vlastně tak nějak normální. Hlavně že Slovensko neskupují nějaký kapitalisté z Ameriky, nebo, nedejbože, ten Maďar a kdovíco ještě Soros.

Pak přišly dzurindovské reformy, Slovensko se dostalo do Evropské unie, do NATO, přijalo euro a ekonomice se začalo dařit tak, že i Češi můžou závidět. Zdálo se, že i přes populistické řeči premiéra Róberta Fica se země stabilizovala, normalizovala a z někdejšího otloukánka se pomalu stává žádané místo pro život – jakkoliv se to nám, Středoevropanům, nezdá; své by ale mohli vyprávět mnozí ze „staré Evropy“.

Najednou však zavál ledový vítr, který připomněl, že devadesátá léta nejsou minulostí a dinosauři, kteří se v nich zrodili, stále žijí. A nejenom to – své způsoby chování vlastně nikdy nezměnili. Kauza Váhostav, která dnes hýbe Slovenskem, je příběhem o druhotné platební neschopnosti mnoha malých stavebních firem jenom na povrchu. Jakkoliv je situace malých a středních podniků, z kterých mnohým teď díky praktikám vedení Váhostavu hrozí insolvence nebo krach, tragická a závažná, mnohem vážnější jsou další roviny kauzy. Ty nás totiž přivádějí nejenom k tomu, jaká je vlastně skutečná podstata dnešní vládní stra-

ny Smer (teď ji museli rozeznat i slepi), ale dle některých zdrojů až k údajným bývalým členům StB a slavným Harvardským fondům Viktora Koženého. K lidem, o kterých si mnozí mysleli, že jsou de facto mrtví, a k praktikám, které měly být v neblahé paměti zapomenuty.

O co vlastně jde, aneb (ne)krachující Váhostav

V uplynulých letech se na Váhostav nabalily dluhy ve výši více než 136 milionů EUR (3,5 miliardy Kč)

pokračování na straně 24

■ Chce to nejen stavět, ale i platit.

Zdroj: Wikimedia Commons/Tomasz G. Sienicki

dokončení ze strany 23

a v roce 2014 se proto dostal do restrukturalizace. V ní by dodavatelům, mnohdy malým stavebním firmám, měl splatit v zásadě jenom jednu třetinu svých dluhů. Věřitelé by měli dostat 32,3 procenta pohledávek, nejvíce početní, tzv. nezabezpečení věřitelé pak jenom 18,75 procenta. To znamená, že z každých fakturovaných 1.000 EUR (27.500 Kč) by věřitelé dostali jenom 180 EUR (4.950 Kč), a to postupně, v průběhu pěti let v splátkách po 36 EUR (990 Kč). Schéma oddlužení je dále znepřehledněno mnohými podmínkami, co se týče výše oddlužení a jeho podílu dluhů, který má být věřitelům splacen.

Navíc se do oddlužení vložila Slovenská záruční a rozvojová banka, které se zvýšilo základní jmění. Banka by měla přispět k oddlužení tak, že z 18,75 % dluhů, které dostanou věřitelé, zaplatí 3,75 % a 15 % Váhostav. Pro tyto účely byla rovněž na Slovensku přijímána zvláštní novela Obchodního zákoníku. U této příležitosti se Fico snažil přehodit politickou odpovědnost na prezidenta Kisku, když prohlašoval, že prezident ponese v případě, že novela zákoníku rychle nepodepíše, vinu za celou situaci.

Další, na koho měl horký brambor odpovědnosti padnout, byl bývalý ministr dopravy Ján Figel'. Ten podle Fica tlačil na stavaře, ať staví dálnice za dumpingové ceny, a tak byly ve státních zakázkách, kterých Váhostav získal početně (nevyjímaje rekonstrukci Bratislavského hradu), uzavírány nevýhodné smlouvy, které dle Fica přivedly Váhostav do současné situace. Zároveň podle něj za celou situaci můžou i manažéři firmy, jelikož údajně spáchali trestní čin podvodu, jelikož museli vědět, že nebudou schopni platit.

V sídle firmy tak nedávno proběhla policejní razie, konkrétní výsledky však nepřinesla. Rovněž Ficova argumentace vůči Figel'ovi jenom upozornila na fakt, že bývalý ministr přiblížil cenu slovenských dálnic evropskému standardu.

Situaci přidává na pikantnosti, že současný šéf Váhostavu Marián Moravčík ještě před pěti lety údajně zastupoval schránkovou firmu Lomark, která je nyní jedním z věřitelů Váhostavu. Rovněž volba údajně nezkušené a mladé restrukturalizační správkyně vyvolala diskuse, jestli se má mladá právnička zaučovat hned na takovém případě. A aby někdy až bizarních střípků nebylo málo, soudkyně, která o oddlužení Váhostavu rozhodovala, má údajně dvě děti s ředitelien slovenské tajné služby.

Na Slovensku navíc nejde o první takovouto restrukturalizaci. Již před rokem byl restrukturalizován Doprastav, další velká slovenská stavební firma. A navíc, současný Váhostav-SK vznikl na troskách bývalého Váhostavu v roce 2001, protože ho společnost První slovenská tunelářská, a.s. (ne, vážně nejde o vtip) převzala a přejmenovala.

Stíny minulosti

Váhostav má nejenom kolem sebe spleť sítí pohledávek, ale rovněž různě propletené vlastníky. Dle analýz Transparency International za firmou stojí tři slovenské akciovky, spojované s Jurajem Širokým, vlastněné schránkovými firmami z Nového Zélandu a Kypru. Ty jsou pak vlastněné pěti občany Kostariky.

Rovněž se v průběhu kauzy zjistilo, že kyperské firmy stojící za Váhostavem řídí právník Polakis Sarris, který se měl podílet na tunelování i v ČR nechvalně proslulých Harvardských fondů. Podle šéfa Harvardského průmyslového holdingu Karla Staňka se na tunelování podílel mj. Juraj Široký a Polakis Sarris, přičemž se měly na toto tunelování použít firmy, které dle informací slovenského tisku sídlí na stejné adrese jako vlastníci Váhostavu.

Kypr vystupuje v kauze i v další úloze. Firma Efelan, která půjčila Váhostavu v roce 2014 celkově asi 26 milionů EUR (715 mil. Kč), přičemž za to nechtěla žádné ručení, je prý spravována Kypřankou Xenii Xenofonos, která spravuje rovněž firmu bit-Studio, patřící údajně do sféry vlivu J. Širokého. Kromě toho, že pokud by se tato vazba potvrdila, mohla by být celá restrukturalizace potvrzena, vyvstala i otázka, odkud firma Efelan vlastně získala peníze. Ve slovenském tisku se totiž objevily spekulace, že peníze by mohly pocházet právě z Harvardských fondů a mohly by být takto nezákonně přeprány. Zdá se, že praktiky devadesátých let prožívají na Slovensku svou renesanci.

Volby 2016?

Kauza Váhostav je třetím vážným šrámem na vládnutí Roberta Fica. Nejdříve se loni v březnu premiér přepočítal u prezidentské kandidatury, pak byl donucen v listopadu odvolat předsedu parlamentu a ministryni zdravotnictví kvůli předraženému nákupu CT přístroje v piešťanské nemocnici a teď přišel úder kvůli Váhostavu. Navíc v zjištěné situaci Ficovi abdikoval ministr hospodářství Paulis, který malou domů přihrál úklid v organizacích spadajících pod jeho úřad firmě svého tchána. Navíc někteří slovenští novináři označují Juraje Širokého jako jednoho z „akcionářů“ Smeru, společně s dalšími oligarchy jako třeba Jozef Brhel a Vladimír Poór.

Zdánlivě jasná situace pro vládní stranu, kdy by měly být další parlamentní volby její popravou. To by ale slovenská opozice musela být organizována a akceschopná, což její případ není. Ani odvolávání místopředsedy parlamentu, někdejšího ministra dopravy a evropského komisaře Jana Figel'a ji nedokázalo stmelit déle než na jedno odpoledne. Jediným důsledkem (a to taky jenom možná) bude, že Smer ztratil potenciálního koaličního partnera v podobě křesťanských demokratů. Kauza Váhostav tedy může Fica „jenom“ oslabit. Devadesátky se vracejí. Netěšte se.

Martin Petr

Šest století od Husovy smrti. Kdo byl Jan Hus?

Kdo byl doopravdy Jan Hus? Jaká postava se skrývá pod přemalbami, které mu dala historie?

Problém už je v tom zadání, jako by bylo nějaké „doopravdy“, jako by existoval Hus, který není nějak zprostředkovaný. Vždyť máme problém porozumět i našim současníkům, ať už jsou to náboženští myslitelé nebo zločinci. Především je problém zjistit, jaké jsou skutečné motivy konkrétního člověka, v tomto případě Jana Husa, proč káže o chudobě a proč se nechá upálit, stejně tak jako jiní lidé při vzpouře vyhazují konšely z oken nebo upalují mnichy v kláštorech. Tak to dělali lidé, kteří se odvolávali na Husa a v jeho jménu plenili vlastní zemi. Co se děje v člověku, je záhada, protože do té nejvnitřnější komnaty si málokdo okolí pustí.

Přesto nemusí být snaha o odstranění některých mytologických nánosů zbytečná. Možná nemůžeme úplně přesně zjistit, kým byl Hus uvnitř, ale metodou „černé skříňky“, black boxu, u kterého známe výstupy a z nich usuzujeme na nitro, můžeme snad říci, co si Hus pravděpodobně myslel a celkem se značnou jistotou i to, co dělal.

Aspoň nějaká fakta

Základní fakta jsou docela známa, opakujeme je jen pro úplnost. Narodil se někdy kolem roku 1370, nejspíš v obci Husinec, a zemřel 6. července 1415 v Kostnici (Konstanz v Německu), kde byl odsouzen za údajné hlásání bludů.

Kdybychom ho měli zařadit, byl to středověký katolický kněz, který se stal v rámci dobové tendence reformátorem církve. Jeho dílo představuje jakýsi přechod mezi středověkem a reformací. Z historického hlediska měl smůlu, že se zapletl do událostí velkého západního schizmatu (1378–1417), kdy církev a představitelé světské moci řešili otázku

rozdělení církve, ve které se o moc přeli hned tři papežové. Hus doplatil na to, že jeho pře se řešila na kostnickém koncilu, který byl svolán právě kvůli rozpadu církve. Atmosféra nebyla skutečně příznivá jemnému rozlišování ohledně kacířství.

Od roku 1390 byl Hus zapsán na univerzitě v Praze a dva roky po ukončení studia v roce 1394 získal titul magistra a začal učit na univerzitě. Roku 1401 se stal děkanem tamní filozofické fakulty. Univerzita byla tehdy místem, kde docházelo ke sporu mezi českým a německým vlivem.

Němečtí mistři prosazovali nominalismus (obecné pojmy jsou pouhá jména bez základu ve věcech) a byli považováni za nepřátele reformy církve, čeští mistři byli stoupenci českého nacionalismu a filozoficky

se klonili k realismu (obecné pojmy mají základ ve věcech, nebo „před nimi“, ve světě idejí). Také byli oddanými čtenáři anglického autora Johna Wycliffa, kritika nominalismu. Hus studoval jeho díla a později také jeho teologické spisy, které byly uvedeny do Prahy roku 1401. Hus byl ovlivněn Wycliffovými hlavními tezemi, a i když se neklonil ke všem důsledkům, líbily se mu jeho návrhy na reformu církve a kněžstva.

Duchovnímu stavu patřila asi polovina všech pozemků v Čechách, přičemž velké bohatství a úplné praktiky vyšších duchovních budily žárlivost a zášť mezi „kněžským proletariátem“, tedy chudými kněžími, kteří neměli často ani stálé místo. České rolnictvo také nesnášelo církve jako jednoho z největších

pokračování na straně 26

■ Jan Hus by dnes svoji Betlémskou kapli nepoznal.

Zdroj: Wikimedia Commons

pokračování ze strany 25

výběrých poplatků. Potenciál pro reformní požadavky byl velký. Že byl papežský úřad v tu dobu diskreditován, všechno jen posílilo.

Doba byla proreformní

Protože nejde o historickou studii, nemá význam rozebírat všechny detaily Husova prostředí. Jde o konstatování, že žil v prostředí, které reformu vyžadovalo a bylo reformně nakloněno. On sám toto očekávání nevytvořil a nebyl jediný, kdo reagoval radikálními požadavky.

Nebyl to pouze Hus, kdo budil pozornost jako reformní kazatel. Kněz Jan Milič z Kroměříže (+1374), jednu dobu také úředník císařské kanceláře, byl přísným asketou, který usoudil, že v letech 1365 nebo 1367 přijde Antikrist a že to bude nejspíš císař Karel IV. Za jeho postoje ho uvěznil nejednou v Čechách, později v Římě, ale byl propuštěn. Zřídil dům pro kající se prostitutky a podával přijímání věřícím každý den, což byla tehdy novota. Právě otázka častého přijímání laiků se stala čes-

kou specialitou, na což pak navázalo husitství. Právě kvůli tomu byl Milič obviněn z kacířství a jel se hájit do papežského Avignonu, kde by se zřejmě obhájil, ale zemřel před koncem procesu na nějakou nemoc. Byl pohřben v avignonské katedrále, ale jeho hrob byl zničen za Francouzské revoluce. Když k tomu přidáme, že kázal česky a obracel se na chudinu, máme tady už celý stavební materiál Husova příběhu připraven, jen se odehrál později.

To všechno říkáme kvůli tomu, že Husův osud je sice jedinečný, jako každý osud, zároveň ale vidíme společenskou podmíněnost toho, co se tehdy dělo. Jak Milič, tak Hus a po něm Jeroným Pražský byli intelektuálové, kteří se museli hájit kvůli svým reformním názorům a zatímco Milič ještě unikl násilné smrti, Husovi a Jeronýmovi Pražskému už se to nepovedlo.

Hus a jeho hereze

To, co víme o „skutečném Husovi“, pochází z jeho spisů, korespondence a svědectví současníků. Bohužel se nedochovaly protokoly

o jeho výsledcích z Kostnice, které se musely vést a byly nejspíš podrobné, jak to právo vyžadovalo, ale tehdejší písemnosti beze stopy zmizely. Kdyby byly, jistě by z nich někdo citoval. Zřejmě zmatky dějin nás ochudily o cenný pramen.

Pocházel z prostých poměrů, ale nadání mu zřejmě pomohlo studovat. Povahy byl nejspíš impulzivní, v mládí byl, jak přiznává, ctižádostivý. Stát se duchovním pro něj bylo prostředkem, jak vést snadnější život, než tomu bylo v případě jeho rodičů. Víme o něm, že po nocích popíjel s přáteli, jak bývalo u studentů zvykem, a přiznává se ještě k jedné neřesti, totiž že příliš hrál šachy.

Jan Hus byl odsouzen kvůli herezím. „Hereze je právní pojem,“ jak píše Thomas A. Fudge v své knize „The Trial of Jan Hus: Medieval Heresy and Criminal Procedure“. Důležité je, když posuzujeme vinu a nevinu z historického hlediska, zda se dotyčný člověk provinil proti tehdejšímu právu. Necháváme stranou, že dnes vidíme mnoho věcí jinak. Čarodějnictví bylo trestné, a pokud byl někdo odhalen jako čarodějník nebo

■ V této budově se konal Kostnický koncil.

Zdroj: Wikimedia Commons/Gerhard Giebener

čarodějnice, musel být odsouzen a potrestán, tak jako by dnes byl potrestán terorista. Že žádné čarodějnice neexistují? To je převažující mínění naší doby, aspoň na Západě. Dříve to viděli jinak a na některých místech na světě to dodnes vidí jinak. Jinou otázkou je, zda byl tehdejší proces proveden správně. Málo se píše o tom, že i v inkvizičních procesech bývali lidé osvobozeni. Dnešním jazykem by se řeklo, že Hus byl ohrožením národní bezpečnosti.

Co konkrétně?

Co byly tedy ty Husovy hereze, za které byl odsouzen? Zásadní problém byl v jeho pojetí církve a církevní autority. Hus věřil v jakousi církev neviditelnou, která nemusí být totožná s církví viditelnou. K neviditelné církvi patří lidé morálně bezúhonní. Poslední autoritou, ke které se křesťan může odvolat, je Kristus. V tom by se Hus i shodnul se svými kostnickými soudci. Ti také neměli velké iluze o papežství, vždyť se ho právě pokoušeli pracně dát z trosek dohromady. Jenže věřili v církev jako instituci. Sami sice – z pozdějšího hlediska – byli stoupenci konciliaristického bludu, tedy že nejvyšší autoritou v církvi je koncil, nicméně církevní autoritu jako takovou uznávali, zatímco Hus církevní instituci neuznával. To by byla hereze i z dnešního pohledu.

Svým „odvoláním se ke Kristu“ se postavil proti autoritě papeže i koncilu. Musí pak řešit otázku, jak vykládat Písmo, kdo bude garantem jeho výkladu. Podle Husa je to ale tak, že Písmo se má brát doslova. Věřící pak pozná, co po něm živý Kristus chce. Že tu Hus otevírá cestu subjektivismu, je zcela jasné. Jak potom zabránit tomu, aby o sobě kdekdo netvrdil, že chápe správně obsah Písma? Pozdější vývoj ukazuje, že skutečně bez církevního dozoru došlo ke štěpení na nové a nové sekty. Hus by se svým pohledem neobstál nejen před dnešní církví, ale ani před žádnou jinou institucí, která má nějaký objektivně poznatelný řád, nad kterým bdí autorita, aby daná instituce mohla fungovat a přežít.

Další Husovy hereze vycházejí z této základní. Pokud například učí, že kněz, který žije v hříchu, nemůže platně udělovat svátosti, ohrožuje tím vlastně samotný základ církevní služby. Věřící totiž nikdy nemůže mít jistotu, v jakém stavu milosti se nachází kněz, který svátost uděluje.

Hus byl v Kostnici také obviněn z takzvaného remanenčního bludu. Máme-li dnešnímu sekularizovanému člověku vysvětlit, oč se jedná, bude to poněkud komplikované. Zjednodušeně řečeno jde o to, co se při mši děje s chlebem – hostií. Podle církve se hostie proměňuje a stává se tělem Kristovým, ale vnější vlastnosti chleba zůstávají. Změní se podstata, ale tzv. případy – vlastnosti zůstávají. Hus byl obviněn z toho, že hlásá, že kromě Krista zůstává v hostii přítomna ještě materie chleba. Podle toho, co máme od něj dochováno, se ale v této otázce od tehdejšího učení církve nijak neodchyloval.

Někteří autoři, třeba religionista Otakar Funda, považují za hlavní důvod, proč byl Hus v Kostnici odsouzen, to, že nejen hlásal potřebu chudé církve, ale že k nápravě zlořádů vyzval prostý lid, což bylo z hlediska hierarchie přímo rouhání. Wycliffe se spokojil s tím, že nápravu zlořádů církve by svěřil šlechtě, ale lid, to bylo přece jen moc. V podstatě by tato představa odpovídala tomu, jaký obraz Husa nám byl předkládán v době komunistické vlády. Hus byl sice kněz, ale důraz byl kladen na sociální stránku věci. Fakt je, že peníze hrály v církevním životě enormní roli, včetně propracovaného systému kupování církevních úřadů až po pověstné prodávání odpustků.

Hus nebyl taktik

Přes svou inteligenci nebyl zřejmě člověkem příliš taktickým. Na kostnickém koncilu dlouho nechápal, že je obviněn. Přijel s tím, že povede disputaci jako rovný s rovným, což se nestalo. Spoléhal se na císaře Zikmunda, který ale neměl možnost koncil ovlivnit tak, jak by si třeba přál. Zikmund rozhodně Husovu smrt nechtěl, ale nemohl pro něj pak už nic udělat, protože by ohrozil koncil samotný, což by znamenalo pro evropské křesťanství dost velkou pohromu. Z tohoto hlediska byl Hus skutečně člověk vzpurný, který se v některých situacích nechoval moc diplomaticky. Mluvil třeba o tom, že jeho i soudce bude soudit samotný Bůh, což nejsou výroky, které by nějakého soudce nadchly.

Na konci už byla situace tak vyhrocená, že Hus prakticky odvolat nemohl, protože by se doma úplně zmožnil. Nemohl by se stejně vrátit, byl by zřejmě držen v nějakém klášteře v internaci a s jeho veřejným působením by byl konec. Mohl si tedy vybrat mezi fyzickou smrtí a sociální smrtí. Nakolik u pětáctýřicetiletého muže hrálo roli i to, že z tehdejšího hlediska měl už značnou část života za sebou, se nedovíme. (Když zemřel Jan Milíč v Avignonu, bylo mu padesát nebo pětapadesát let.)

Hus byl natolik známá osobnost, že věděl, že na samém konci už hraje ve velkém dramatu, které jeho vlast sleduje. Kromě toho zřejmě předpokládal, že nastane brzký konec světa. Doba podle mnoha tehdejších kazatelů měla apokalyptické rysy. Z čistě lidského hlediska mohl Hus předpokládat, že získat odvoláním malý časový odklad, který se nevyplatí ani z hlediska věčnosti, ani z hlediska pozemského života, nemá smysl. V tom se podobá starokřesťanským mučedníkům, kteří si myslili totéž, a proto tak nadšeně a masově umírali při prvních vlnách pronásledování.

Můžeme tedy dnes Husovi rozumět? A rozuměl by on nám? Ano, pokud věříme v poznávací schopnost rozumu, můžeme se dostat dost daleko. Některé souvislosti jeho života chápeme možná lépe, než to ve zmatku doby mohl chápat on. Totéž čeká ale i nás. Stejně tak ale vždycky zůstane něco, co se nedozvíme nikdy.

Jan Jandourek

Wintonova dcera nebuduje otcí pomník

Jméno Nicholase Wintona zná u nás snad každý. Silný příběh o tom, jak zachránil životy 669 převážně židovských dětí, je však v obecném povědomí opředen mýty a romantizujícími legendami. I proto je třeba ocenit věcnou knihu, kterou o svém otcí napsala jeho dcera Barbara. Kniha nazvaná *If it's Not Impossible...* (česky *Není-li to nemožné...*) vyšla ve Velké Británii v dubnu 2014. O pár měsíců později ji pak v českém překladu vydalo nakladatelství Argo.

Barbara Winton čerpá hlavně z rozhovorů s otcem, se členy rodiny, z dochovaných rodinných písemných památek, fotografií a deníků, které si její otec od mládí psal. Nejcenějším materiálem vztahujícím se k historii záchran dětí je ovšem scrapbook, sešit, do kterého jeden z mnoha spolupracovníků Sira Nicholase v nacisty okupované Praze nalepoval všechny důležité doklady, včetně fotografií dětí a záznamů o korespondenci s úřady a potenciálními pěstouny v Británii. Na obalu anglické verze knihy je uvedeno jedno číslo – 6 000. Představuje počet lidí, kteří jsou dnes naživu díky tomu, co Sir Nicholas v roce 1939 podnikl.

Kde se to v otcí vzalo

O Wintonovu heroizaci a popularizaci jeho příběhu se zasloužil hlavně režisér Matej Mináč. Jeho tři mainstreamové filmy na téma Winton obsahují tu správnou dávku sentimentu, která rezonuje s filmovým/televizním divákem.

Barbara se v knize snaží o komplexnější pohled: zajímá ji pozadí toho činu, důvody, proč její otec věnoval tolik času a energie záchraně neznámých dětí, jak je možné, že zvládl tak složitou agendu dopisování si s hlavami států a organizací, odkud pocházela motivace k tomu, aby se záchranných prací ujal.

Před čtenářem se odvíjí střízlivě a bez sentimentu napsaný záznam historie rodiny s německo-židovskými kořeny, její asimilace v Anglii, úspěšná

integrace do anglické školy, společnosti a nakonec i církve. Autorka si například přeje zjistit, kde se v jejím otcí vzala potřeba pomáhat druhým, pracovat do vysokého věku pro různé charitativní spolky, kde jsou kořeny jeho přechodu od, v rodině tradiční, podpory konzervativní strany k levicové Labour Party.

Otec Barbary nevnímá sám sebe jako hrdinu. Je to skromný člověk, který to, co vykonal, udělal pro svůj vlastní pocit, že to bylo v danou chvíli potřeba. Ostatně pomoc druhým je motivem mnoha dalších humanitárních akcí, které Sir Nicholas podnikl a na které dnes Barbara svou práci navazuje.

Winton nebyl sám

Kromě zavedeného mýtu, že scrapbook našla manželka Grete náhodně při uklízení půdy, Barbara demytizuje další, závažnější skutečnost: uvádí jména mnoha otcových spolupracovníků, bez nichž by k záchraně dětí nemohlo dojít. V prosinci 1938, kdy Winton do Prahy na tři týdny přijel, se setkal s Doreen

Warriner. Ta zajišťovala víza pro uprchlíky- antifašisty ze Sudet. O atmosféře oněch hektických dnů a nebezpečí, kterému byla ona i další spolupracovníci-dobrovolníci vystaveni, napsala ve vzpomínkách *Winter in Prague* (česky *Zima v Praze*). Jména jako Trevor Chadwick, Geoff Phelps, Bill Barazatti a dalších lidí, kteří riskovali svoje životy v počátcích německé okupace a pracovali na záchraně dětí z Prahy, zatímco Sir Nicholas pracoval na druhém konci řetězu, v Londýně, jsou všechno jména anglická. Bylo by více než zajímavé porovnat tento zásadní, převážně britský podíl na záchraně ohrožených židovských dětí s podílem českým.

Barbara Winton ve své skvěle napsané knize dochází k jednomu zásadnímu závěru. Její otec byl ve správný čas na správném místě a byl schopný učinit morálně správné rozhodnutí. Portrét Sira Nicholase Wintona, který se v květnu dožívá neuvěřitelných 106 let, je inspirativní ve své snaze nebudovat pomník hrdiny, ale podat střízlivý obraz kvalitního člověka vyznávajícího pevně a neměnně hodnoty.

Michaela Čaňková

■ Nicholas Winton během návštěvy Prahy v roce 2007.

Zdroj: Wikimedia Commons/Hynek Moravec

Masopust – jeden nový začátek staré tradice

**„Masopust je náš, za rok přijdem zas!
Za pohoštění děkujem a dobrej rok vám vinšujem!“**

Touto sborovou rýmovačkou končila každá z asi patnácti návštěv masopustní obchůzky ve vsi Tatce. Ta se odehrála na svatého Valentýna, tedy 14. února tohoto roku. Pro Tatce, středočeskou obec ležící asi 12 km východně od Českého Brodu, znamenalo druhé úspěšné pořádání Tateckého masopustu symbol nového začátku znovuobjevených tradic. Bylo totiž vidět, že se masopust uchytí a lidé ho přijali za svůj. To je samo o sobě malý zázrak a navíc to nebyla jediná akce, kterou se podařilo doslova vydupat ze země. Cesta k tomu však byla trnitá.

Žijeme v době, kdy je jasné vidět, že různé „pokrokové“ předpovědi, které hlásaly konec starých tradic jako zastaralých a tmářských, selhaly. Staré tradice sice byly většinou nahrazeny moderními, jenže ty se často neosvědčily a postrádaly řádný lesk. I proto jsme v posledních letech svědky pokusů o obnovení ztracené kontinuity českého kulturního dědictví, které bylo za posledních sto let zpřetrháno víckrát než letošní permanentka na Slávii. Funkce tradice, jakožto přirozeného sblížení jednotlivců, předávání osvědčených kulturních vzorů a především budování vzájemné důvěry společnou aktivitou, je nenahraditelná. A takovou prověřenou tradicí je právě masopust, původně pohanský svátek hodování a stírání jednotlivých sociálních statusů. Tato důležitá součást tradičního, s kulturou i přírodou spjatého vesnického roku se původně slavila tři dny (od neděle do úterý) a po ní následovala Popeleční středa, začátek čtyřicetidenního půstu před velikonoce. V širším smyslu bylo coby masopust chápáno celé období mezi vánoci a zmíněným půstem. Řada rituálů, včetně vesnických zabíjaček a tancovaček, vrcholila úterní masopustní obchůzkou maškarád.

Když masopust nahradí Akce Z

Tatce jsou samy o sobě na obnovování starých tradic celkem tvrdý oříšek. Početný shluk malých domků a absence větších statků je v obci na hranici úrodné Polabské nížiny neklamným znakem toho, že tu nikdy nebýval ráj střední třídy. Velká část obyvatel od nepaměti pendlovala mezi malými políčky, prací pro vrchnost a později dojížděním do továren v okolí, především v nedalekých Pečkách. Není divu, že po krizi roku 1929 se tu pevně usadila komunistická strana, která tu od roku 1935 hrála první housle. To potvrdil i hladký průběh únorové revoluce roku 1948, úspěšná likvidace jediných dvou bohatších selských rodin a fakt, že JZD tu bylo roku 1949 založeno už jako třetí v okrese. Tehdy však nezmizely jen meze, ale také tisícileté kořeny vesnického života.

Mimo socialistické svátky se už slavily jen tradiční Máje a listopadové Posvícení. Pamětníci sice nostalgic-

ky vzpomínají na úspěšné Akce Z, lampiónové průvody a oblíbené hasičské sdružení, ale pravou podstatu těchto aktivit obnažil rok 1989. Po revoluci jako když utne. Když přestaly přicházet pokyny shora a ideologický rámec byl zpochybněn, nadekretovaná zábava už netáhla a radikálně se proměnil i životní styl. Svátky se společně neslavily, hasiči se rozpadli, pionýři a jiskřičky ztratili lesk a začala osamělá honba za hmotnými statky a fialovými saky. Některé aktivity ještě dobíhaly setrvačností, ale během prvních porevolučních let vyšuměly do ztracena. Nahrazeny nebyly ničím.

Ve společenském životě nastalo dlouhé období absolutního klidu, které trvalo dvacet let. Bylo rušeno jen občas. Do začátku nového milénia alespoň zábavami, později jen dětskými akcemi zdejší školy. Vesnice se poměšťovala, ztrácela své kouzlo a lidé k sobě měli dál. Jedinou skupinovou možností trávení volného času byly dvě hospody, fotbalový klub hrající poslední, tzv. pralesní ligu a jednou za rok veřejné sebezblískání během Čarodějnic. Vesnice zůstala převážně levicová, jediná funkční strana byla stále ta komunistická a to občanské aktivitě také dvakrát nepřidalo. Určitá změna nastala až v roce 2010, kdy nastoupila nová nestranická starostka a snažila se znovu zavést obecní ples a zábavy, obnovila i lampiónový průvod (tentokrát na 28. října), každoroční čištění koupaliště, podpořila i konání vánočního jarmarku. Kromě toho začala dělat různé nárazové akce jako zasazování stromů a úklid vsi. Obec trochu ožila, ale pořád to byla jenom aktivita shora, protože pro zavádění starých tradic tu nebyli aktivní nadšenci a nikdo na sebe nechtěl vzít zodpovědnost. A tehdy do toho vstupujeme my.

Tři muži v hospodě

Situace k tomu zrála už delší dobu, ale o obnově starých tradic se mluvílo jenom po hospodách. V těch se neustále nadávalo, že se nic neděje – a proto se taky nic nedělo. Jenže pak se dala v hospodě dohromady nesourodá trojka. Jeden „Pražák“, jeden příženěný „ajták“ z Českého Brodu a já. Možná nepřekvapí, že nejaktivnější byl ten první, který si v ruchu českého velkoměsta idealizoval venkovský život, a po přestěhování na venkov se mu logicky nelíbila místní apatie. Opakovala se tak situace z mnoha dalších vesnic, kde startují nové tradice čerstvě přistěhovaní lidé z měst, často za pasivity nebo dokonce nevole části domorodců. Já osobně jsem v podobné vzkříšení doufal už dlouho, ale nebylo s kým, nebyla podpora z vedení obce a moje skromné pokusy o povznesení ducha obce končily stejně, jako zdejší zákaz jízdy po čerstvě položeném asfaltu. To se teď ale změnilo. Když se ukázalo, že to myslíme vážně, že jsme

pokračování na straně 30

pokračování ze strany 29

utvořili tvrdé jádro, dali dohromady nástin akce a zasvětili jsme i paní starostku, začali se najednou nabalovat kamarádi a známí. Konečně na sebe vzal někdo odpovědnost.

První volba přirozeně padla na pokus o obnovu oblíbených Májů, protože měly v obci dlouhou tradici a velká část starších si na ně ještě pamatovala. To jsme ale brzy zavrhlí, protože z pár nadšenců okolo třicítky se tak složitá akce neudělá. K tomu je potřeba hlavně nadšená a aktivní mládež a tu si musíme teprve vychovat. Nakonec jsme se rozhodli pro masopust, který je celkově mnohem méně náročný, aniž by ztratil na působivosti. A tak vznikl Tatecký masopust. Začalo pravidelné scházení v hospodě, vládl nadšený duch počátků něčeho nového. Najednou se ukázalo, že ten může přispět tím a ten zas tamtím, tenhle umí se dřevem a ten zas na harmoniku, ta peče skvělé koláče a tamten je zas natolik výřečný, že zvládne vedoucí masku. Také se ukázalo, že naše původní nápady budou úplně překopány. Výhoda i nevýhoda byla v tom, že o slavení masopustu v Tatcích nejsou žádné zprávy ani od pamětníků, ani z kronik. Nevěděli jsme tak o žádné místní formě slavení, ale zase jsme měli volné ruce při jeho vymýšlení. Sháněli jsme alespoň informace o masopustech v blízkém okolí, přidávali k tomu vlastní nápady nebo vhodné přístupy odjinud, a pomalu vykrystalizoval ten náš.

Především se změnil den konání na sobotu, protože tradiční masopustní úterý už dávno není sváteční den. Také se masopustní dny smrskly do jednoho, rozkmitaná doba si žádá malé ústupky. Další změnou byl fakt, že obchůzka nekončila obřadem pochovávání basy, protože se potvrdily předchozí odhady a o půlnoci už se držel na nohou jenom hostinský. Kapela byla domluvena dlouho dopředu a hlavní masky jsme pojali konzervativně – vedoucí obchůzky, který předříkával masopustní básničku u každých vrat, je družba neboli „strakatej“ s vizáží někde mezi principálem z cirkusu a kašparem. Další důležitou maskou je kobyla, tvořená dvěma synchronizovanými nadšenci, soudce, který nad tou kobyloou po skončení obchůzky vyřkl rozsudek smrti za skutečné hříchy tateckých občanů, a kat, který rozsudek vykonal. Hlavními maskami jsou ještě skupinky Turků, židů, cikánek, medvěd s medvěďákem nebo manžel s manželkou. Masky se buď vypůjčovaly všude možné, nebo dělaly doma na koleně. Zamluvený byl i přívěs k traktoru, na kterém byla zřízena ordinace pro léčení střizlivosti. Vládl optimismus a šlo jen o to, jestli vydrží ve vysněnou sobotu 1. března roku 2014 počasí.

Úspěch plodí úspěch

Vydrželo. A přišlo snad 200 lidí, což je na vesnici s necelými šesti sty obyvateli velký úspěch. Příprava běžela vlastně už od pátečního večera a akce začala ve dvě hodiny povolením masopustní obchůzky paní starostkou a krátkým dětským představením. Průvod masek

obcházel za velkého zájmu obec, na každé zastávce popil, pojedl domácí speciality v čele s vynikajícími koblihami, udělal nějakou tu výtržnost, pak popravil kobyly a večer to přeživší ještě zpečetili na masopustní zábavě. Nadšení s masopustem nevyrchalo, takže jsme začali brzy vymýšlet další slavnosti. Věci se konečně daly do pohybu i ze zdola. Jako druhá vznikla Tatecká fošna, akce ke konci léta kombinující dožínky a soutěžení na vodě. V ní soutěžící překonávají místní koupaliště neboli hasičskou nádrž na kole i na trakaři po dřevěné lávce, přetahují se provazem a závodí v neckách. Večer pak proběhlo několik koncertů. Tatecká fošna byla podobně úspěšná jako Masopust a počítáme s ní i v roce 2015. Do třetice všeho dobrého a zlého se k nám loni v listopadu vrátilo posvícení s posvícenskou zábavou, minulý rok ve spojení s novým vysvěcením místní kapličky. Tím jsme zatím ukončili vymýšlení nových a staronových akcí, protože cílem je dlouhodobá udržitelnost.

Když jsme letos připravovali druhý ročník Tateckého masopustu, ukázalo se, že je potřeba změnit jen málo. Kromě drobností byla nejdůležitější změnou pouze úprava masky kobyly na masku pro jednoho člověka a návěs. Při pohledu na shromážděný dav před začátkem akce pak bylo zřejmé, že nebyla vzkříšena bezobsažná zastaralá tradice, jak bylo často slyšet na úplném počátku našeho snažení. Místo toho se do další vesnice vrátila alespoň část zemědělského roku, řada lidí se sblížila a některé z přerušovaných kořenů tak snad znovu srostly.

Jan Holovský

Autor je členem redakční rady a národní buditel.

■ Stará tradice už je zase na koni.

Zdroj: Archiv obce Tatce

Příliš snadno promarněná mise

Selhání amerických diplomatů a tajných služeb v Praze 1945-48

„Poslali mě do Prahy s dlouhodobým úkolem – pomáhat střežit jejich nezávislost a podporovat západní demokracii“, zapsal si idealisticky americký diplomat Spencer Taggard, když v únoru 1946 nastoupil svou novou misi v Československu.

Tento uhlazený obdivovatel Tomáše G. Masaryka mluvící plynou česťtinou měl za hlavní úkol čelit místním sovětským zpravodajcům. Jeho nadřizovaný velvyslanec Steinhard byl o poznání větší pragmatik. Poskytnutí půjčky USA poválečné Praze striktně vázal na odškodnění aktiv Američanů zkonfiskovaných znárodněním. Navíc často před úkolem bránit jedinou, byť stále více okleštěnou, demokracii ve střední Evropě, upřednostňoval svou soukromou právníckou praxi. Když se v půlce února 1948 po tříměsíční nepřítomnosti vracel z New Yorku do Prahy, stal se pouze nechtěným statistou komunistického převzetí moci, kterému měl za úkol aktivně bránit.

Očima pražských Američanů

Historik Igor Lukeš ve své monografii „Československo nad propastí – selhání amerických diplomatů a tajných služeb v Praze 1945-48“ sleduje velké okamžiky naší poválečné historie očima několika Američanů v Praze a je to nový a poutavý pohled. Jejich pobyt v Praze rozhodně nebyl nudnou úředničinou, už jen kvůli životu na vysoké noze a obecné oblibě mezi českou nekomunistickou politickou a kulturní elitou. S ní se američtí diplomaté a zpravodajci často a rádi stýkali na bohatě zásobených večířkách, zatímco jejich protivníci z komunisty již ovládaných (a Sověty fakticky řízených) zpravodajských služeb kolem nich usilovně sprádali síť svých informátorů a připravovali se k ovládnutí celého bezpečnostního aparátu. Pro většinu amerických diplomatů a špiónů pak bylo skutečným šokem, když jejich česká bublina v únoru 1948 splaskla a téměř všichni jejich dobří známí skončili ve vězení nebo v exilu.

Igor Lukeš umně zasazuje množství zajímavých dobových příběhů z archivních fondů a vzpomínek do kontextu velkých českých dějin, kdy se Praha, byť opět velmi nakrátko, stala jedním z hřišť světové politiky. Kromě zajímavé mikroperspektivy diplomatů a špiónů největší světové velmoci Lukeš vyvrací i stále rozšířené mýty o rozdělení Evropy a „přenechání“ Československa Sovětům na konferenci v Jaltě. Ty komunistická propaganda záměrně v poválečné Praze šířila, aby čelila poklesu popularity Rudé armády, která se i u nás dopouštěla rabování a násilností.

Historie let 1945-48 je v Lukešově podání variantní a byť existovaly velmi silné příčiny tohoto vývoje, autor ukazuje, že se české poválečné dějiny vůbec nemusely

odvíjet tak špatně, „jak to nakonec dopadlo“. Na pozadí názorů a aktivit několika klíčových osob americké mise rozkresluje všechny důležité výhybky vývoje, které zemi směřovaly stále více do sovětské mocenské zóny. Počínaje Benešovou smlouvou o přátelství z prosince 1943, přes Košický vládní program, komunisty vedenou a propagandisticky skvěle využitou pozemkovou reformu a znárodnění většiny průmyslu, odmítnutí Marschallova plánu v roce 1947 a stále přetrvávající obavu o uhájení odsunu Němců, jehož hlavním podporovatelem a garantem byla Moskva. Igor Lukeš popisuje, že Američané sice dost lehkovážně zahodili šanci osvobodit Prahu a přenechali ji Rudé armádě, nicméně Československo do února 1948 rozhodně neodepisovali jako sovětský satelit a naopak se mu snažili pomoci. Prezident Beneš z amerických depeší vystupuje coby místy aktivní ochránce pluralismu, což Američany a mnohé nekomunisty podporovalo v jejich pevné víře, že populární otec národa komunistické nebezpečí navzdory řadě politických ústupků a vlastních mrtvic zvládne.

Život v bublině a víra v Beneše

Úvodní citát dobře ilustruje, že Američané zde měli jasnou „mission“, byť ne všichni jí věnovali veškerou svou energii a čas. Československo na konci roku 1947 rozhodně nepovažovali za „ztracený případ“.

Blížíci se pohromu nerozpoznali asi i proto, že žili a pracovali v bublině demokratické politické a kulturní smetánky a byli zcela bez kontaktů (a informátorů) v KSČ a odborech, s nimiž se kromě oficiálních příležitostí nestýkali. Jejich selhání nespočívá ani tak v tom, že stejně jako Edvard Beneš a mnozí demokraté uvěřili rétorice komunistů o „specifické cestě k socialismu v Československu“, ale spíše v tom, že příliš dlouho věřili ve vliv fyzicky upadajícího Beneše a neorganizovaných demokratů čelit komunistům a pozdě rozpoznali svůj omyl.

Když se nakonec snažili budovat agentskou síť, která měla v očekávaném ozbrojeném konfliktu se Sovětským svazem sehrát aktivní roli, dělali to pod nepřetržitým dohledem československé bezpečnosti, často navíc diletantským způsobem. Díky osobní odvaze některých amerických diplomatů a zpravodajců se podařilo několika demokratům po únoru 1948 za dramatických okolností utéct za hranice, mnohem více jich však skončilo ve vězení nebo na popravišti právě kvůli kontaktům s Američany.

Československá lekce roku 1948 tak byla pro západní spojence jednoznačný milník, po kterém se rozhodli tvrdě proti hrozbě z východu postupovat.

Erik Siegl

Opéra noir Mariusze Trelińskiego

„Zajímá mě temná stránka věci,“ říká polský operní režisér Mariusz Treliński.

V končící divadelní sezóně mělo české publikum hned dvojí příležitost seznámit se s tvorbou polského režiséra Mariusze Trelińskiego. V obou případech se jednalo o operní inscenace: zatímco pražská Státní opera uvedla v říjnu 2014 Salome Richarda Strausse, diptych složený z Čajkovského Jolanty a Bartókova Modrovousova hradu bylo možné zhlédnout v podobě přenosu z newyorské Metropolitní opery v některých kinech. Režisér již více než deset let inscenuje opery nejen v Polsku, ale po celém světě (Berlín, Cardiff, Petrohrad, Washington aj.). Na kontě má spolupráci s řadou významných pěvců i dirigentů a při lednové premiéře v New Yorku se na scéně Metropolitní opery představil jako první polský operní režisér v její historii.

Od filmu k opeře

Původně se však Treliński věnoval filmu. V roce 1986 absolvoval

lodžskou filmovou školu a záhy debutoval televizním filmem *Zad Wielkiego Wieloryba*. Hned jeho druhý film, adaptace katastrofického románu S. I. Wikiewicze *Pożegnanie jesieni* zaznamenal úspěch na festivalu v Benátkách i Gdyni a získal několik ocenění. Tehdejší produkční podmínky si mezi jednotlivými filmy vynutily pauzy, v nichž se začal nejprve věnovat divadlu a posléze v roce 1995 debutoval i v opeře. O čtyři roky později měla na varšavské scéně premiéru *Madama Butterfly*, která mu takřkajíc otevřela dveře do světa. Je to příběh jak z filmu: fotografii z představení náhodně zahlédl v novinách Plácido Domingo, který byl tehdy uměleckým ředitelem opery ve Washingtonu. Výrazně stylizovaná scéna jej zaujala natolik, že Trelińskiego okamžitě pozval, aby operu uvedl také zde. Od tohoto zlomového momentu se Treliński plně věnuje operní tvorbě a se svým tvůrčím týmem, který prakticky neobměňuje, realizoval již více než dvě desítky inscenací po celém světě. Jazyk filmového tvůrce, který si osvojoval už

na střední škole, ale neopustil; v jeho inscenacích se odráží například v podobě rychlých „stříhů“, častých přestaveb kulís či střídání detailů s celky a dodává jim neobvyklou míru dynamičnosti.

Odvážný přístup ke klasice

Od roku 2005, kdy se poprvé stal uměleckým ředitelem varšavské Národní opery (Teatr Wielki – Opera Narodowa), začaly do této instituce pronikat zcela nové trendy. Právě proto, že je autentickým milovníkem opery, ji odmítá stavět na piedestal a opatrně obcházet coby nedotknutelný historický kolos. Ve snaze vnést do oboru svěží vítr pozval ke spolupráci mnoho umělců, kteří původně – stejně jako on sám – nepocházejí z operního prostředí: módní návrháře a designéry, filmové a divadelní režiséry, multimediální umělce nebo počítačové grafiky. Klasická díla nechal inscenovat mladými avantgardními tvůrci, zahraniční hosty vyzýval, aby představili vlastní interpretaci polské kultury prostřednictvím inscenací Pendereckého nebo Moniuszka. Inovovaná estetika i odvážný přístup ke klasice se samozřejmě neobešly bez kontroverzí. S novými tvůrci však přišlo i nové publikum – diváci, které by dříve ani nenapadlo na operu vyrazit, protože jim nenabízela nic zajímavého, se přišli podívat na práci těch, které znali z divadel či klubů. Novátorský duch se varšavské opery drží dodnes a představení si udržují vysokou sledovanost.

„Když ke klasice nemáme skeptický či diskursivní vztah, promění se postupně neodvratně v mrtvý balvan. Národní opera se musí věnovat polskému umění a tradici; já však za podstatné pokládám to, co se člověka dotkne, co jej provokuje, co vyvolává diskuzi a určitou rezonanci,“ řekl Treliński během setkání s diváky před premiérou *Salome*. Částečně tím předpověděl i reakce na pražské představení – vedle nadšených recenzí se objevila také kritika akcentující právě inovativní koncepci představení.

■ Mariusz Treliński na snímku z roku 2005. Zdroj: Wikimedia Commons/Michał Kobylński

■ Plakát lákající na loňské představení. Ti, co ho nestihli, mají ještě tři příležitosti během května a června.

Zdroj: www.opera-europa.org

Až na dřev

Treliński však nevyhledává modernitu za každou cenu; není typem režiséra, který nazdařbůh usadí Rusalku mezi počítače nebo do nevěstince. Ne pokud nebude přesvědčen, že to má pevnou oporu v předloze. Jeho interpretace totiž vychází z poctivé četby a hluboké analýzy libreta, k němuž přistupuje jako k archetypálnímu, mytologickému příběhu. Ve snaze obnovit antický způsob prožívání dramatu jako čehosi, co se diváků bytostně, existenciálně dotýká, hledá a obnažuje podstatu operních příběhů. Nepřeje si diváka pobavit nebo slastně ukolébat, ale probudit v něm prvotní citlivost a schopnost osobně se k dramatu vztahovat. Opera se z tohoto pohledu pro něj jeví jako nejvhodnější platforma, protože si dodnes uchovává rituální ráz – slavnostní oblečení, gong či opona stále udržují a symbolizují její výjimečný charakter.

Je nasnadě, že ne každé libreto skrývá takové „druhé dno“: proto si Treliński všechny tituly vybírá sám. Spojuje je do tematicky souvisejících celků. Hledá opery, které mají svůj intelektuální či filozofický rozměr, které mají potenciál prověřit divákův pohled na svět. Při hledání nové, moderní podoby opery v ní tak zároveň znovu objevuje její hluboký prvotní význam. To je zvláště patrné v případě libret, která jsou zdánlivě všem naprosto známá, jako je právě např. Salome nebo Modrovousův hrad. Z inscenace odstraní dobové a lokální prvky i operně přehnanou stylizaci a kostýmy situuje do určitého bezčasí: tím vším se dostává na dřev námětu. Psychologizující pojetí a relativně civilní herecký projev vrací postavám autenticitu. Stejně tak scénografie, kterou pro jeho představení již dvacet let navrhuje Boris Kudlička, jde mnohem dál: není to budova, v níž se odehrává děj, ale vnitřní krajina duše, prostor spíše psychický než realistický.

Potemnělý svět

Svět v operách Mariusze Trelińského je temný a plný krutých tajemství. Přímou zosobněním tohoto přístupu je scénografie Modrovousova hradu utopená v šeru,

vizuálně inspirovaná německým filmovým expresionismem a horrorem Alfreda Hitchcocka. Stejně prvky však můžeme postrehnout i v Salome – např. postava krále Heroda se nepodobá postaršímu vilnému starci, ale stává se spíše rodinným tyranem, který se nezastaví ani na hranici (sebe)zničení. Předznamenáním téhož byly i Trelińského hrané filmy, zejména apokalyptické Pożegnanie jesieni. Nikdy nevytvářel realistické snímky ani představení, natož aby bylo jeho dílo jakkoli společensky nebo politicky angažované. Sám se domnívá, že jej v tomto ohledu ovlivnilo dospívání v politicky vysoce angažovaných 80. letech. Možná proto nepovažuje za problematickou ani spolupráci s ruskými umělci, kteří otevřeně vyjadřují podporu režimu Vladimira Putina. Treliński je prototyp tvůrce-demiurga, který našemu (pod)vědomí nastavuje zrcadlo prostřednictvím umělého, autonomního světa, který je přitom zneklidňujícím způsobem povědomý. Na diváky nezapomíná: je to dialog o nich a s nimi, ovšem vedený méně přímočarými prostředky.

Na pozvání Mariusze Trelińského do Prahy má klíčovou zásluhu současná ředitelka Státní opery Silvia Hroncová; navazuje tím na jejich předchozí spolupráci v Bratislavě, kde Treliński před několika lety uvedl Orfea a Eurydiku. Česko-slovensko-polská stopa na vzniku inscenace Salome upomíná na středoevropský kontext se všemi jeho kulturními asociacemi, ale bylo by chybou z ní vyvozovat přílišné závěry: tento rodilý Varšavan je zároveň silně ovlivněn ruskou kulturou a literaturou – kromě opery se jí věnoval i ve filmu (např. v roce 1995 natočil film podle Dostojevského novely Něžná). Nejlepším doporučením je přesvědčit se o tom, jakou může mít operní představení sílu, na vlastní kůži: Státní opera nabízí divákům v této sezóně v květnu a červnu ještě tři příležitosti poznat Salome blíže.

Anna Plasová

Svět nejen maďarských pohádek

Pokud se v současné době málo čte, tak u pohádek to rozhodně neplatí, protože většina rodičů si uvědomuje nenahraditelnou roli pohádkových příběhů pro vývoj svých dětí. Vědci, kteří se zabývají teorií pohádek, nacházejí shodné rysy u příběhů z různých koutů světa. Začneme tedy trochou teorie, a poté se vydejme do světa maďarských pohádek za divotvornými voly či králem Matyášem.

Teoretická pohádka Pohádka o teorii

Za devatero horami, devatero řekami žil byl moudrý a bohatý král, který měl tři dcery. A protože jedna byla krásnější než druhá, brzy si našly statečné prince, a zanedlouho po svatbě se jim narodily děti. Ta nejstarší porodila synáčka, který se náruživě vrhnul do studia všech možných jazyků, prostřední se narodil syn, který stále cestoval po všech koutech světa a zkoumal zvyky a kultury tamějších domorodců. A konečně ta nejmladší povinula synáčka velmi citlivého, který rád poslouchal, o čem se komu zdálo, a pečlivě vše zapisoval.

Jednou si všechny tři chlapce k sobě pozval starý král, jejich dědeček, aby ho nějaký čas těšili a povídali si s ním. Ani si neumíte představit, jak veselo a rušno na zámku bylo! Jednoho slunečného dne starý král promluvil: „Moji milí vnoučci, když už žijeme v té pohádce, tak mě napadlo, proč jsou si všechny pohádky tak podobné? Co znám od svých drahých přátel, králů z jiných pohádek, vždycky začínají a končí stejně, buď je to Žil byl..., Bylo nebylo..., Byl jednou jeden... anebo ...pokud ještě nezemřeli, žijí dosud. Před hlavními hrdiny stojí stejné výzvy – vysvobodit krásnou princeznu z moci draka nebo jiného zloducha, odejít do světa na zkušenu nebo někoho napálit; u pohádek se vyskytují stejné vzorce –

většinou jsou tři princezny, tři bratři, úkoly se taky musí splnit tři, zlá macecha nebo čarodějnice, chudý člověk najde bohatství a štěstí, a téměř nezbytná je pomoc kouzelných předmětů nebo zvířat. No je toho hodně a hodně. Kdo z vás mi to může vysvětlit?“ V tom nastala vřava, protože každý z chlapců si myslel, že umí nejlépe vysvětlit tajemství pohádek, a začali se překřikovat a skákat přes sebe, až musel starý král rázně zakročit a vybrat jednoho z nich, který začne.

Začal syn nejstarší z dcer, ten co zkoumal jazyky a zastával filologickou teorii o migraci pohádek. Proč tedy pohádky začínají a končí stejně? Jsou to rituály, které nás mají rychleji přenést do světa nesvěta, zarámovat pohádku do neskutečna, kde nic není nemožné, ale kde existují jasná pravidla – zlo musí být vždy potrestáno a dobro zvítězit. Pohádky mají symbolický charakter, nemají se brát doslova a ustálená slovní spojení na začátku vypravování nám k tomu mají dopomoci. A taky nesmíme zapomenout, že mnoho pohádek pochází z dob, kdy lidé ještě neznali písmo a vše se šířilo ústně. Často opakované slovní rituály pomohly vypravěči získat pozornost a posluchači si příběh lépe zapamatovali. A proč jsou si příběhy natolik podobné? Protože všechny vznikly na jednom místě, v Indii nebo v Řecku, a postupně, díky námořníkům, obchodníkům nebo později misionářům se rozšířily do jiných končin světa.

Jako druhý byl na řadě syn prostřední dcery, který zastával etnografickou teorii. Vesměs souhlasil s tím, co jeho bratranec říkal o slovních spojeních, která se opakují. Ale s čím rozhodně nesouhlasil, byla teorie o prazákladech pohádek. Navštívil spoustu zemí a poznal mnoho různých etnik a zjistil, že jejich mytologie se natolik neliší. Pohádky tedy vznikly na různých místech, ale protože se opírají

o metafyzický kulturní základ, jsou si hodně podobné. Můžeme si srovnat staré mýty a eposy o vzniku světa, o bozích nebo o hrdinech a jejich bojích (např. Epos o Gilgamešovi, staré řecké báje a pověsti, Bible, pohádky Tisíce a jedné noci), a zjistíme, že ani ty se natolik neliší. Budeme-li poté porovnávat staré mýty s pohádkami, najdeme zde mnoho společných prvků (např. sestupy do podzemí/pekla, plnění těžkých úkolů, nadpřirozené bytosti). Nakonec přidal rozdělení pohádek do čtyř kategorií: na kouzelné, zvířecí, legendární a realistické (novelistické).

Poslední promluvil syn nejmladší dcery, který razil psychologické vysvětlení původu pohádek. Pohádkové motivy a náměty mají prý prapočátek v lidských snech. Touhy, strachy, radosti, snaha překonat nemožný úkol – to je společné všem lidem. Často se používá Jungův termín archetypů, jakési kolektivní nevědomí, které si nese každý jedinec hluboko v sobě. Pohádky nemohou mít základ v mytologických vypravováních, neboť mýty mají zobrazovat pravdu, pohádky už svou nečasovostí (bylo nebylo) poukazují na snový svět, který nás má naučit, co je správné a co dobré. Staré mýty etický charakter nemají. A na závěr doplnil a vysvětlil ono dělení pohádek. Kouzelné pohádky jsou nestarší formou, propojuje se v nich reálný a nadpřirozený svět, kouzelné předměty, mocní Vševedové nebo čerti a zlé ježibaby. Pro zvířecí formu je emblematické mluvící zvíře, které hlavnímu hrdinovi pomáhá, anebo mohou být zvířata jedinými postavami. V legendárních pohádkách se vyskytují biblické postavy popsané odlehčeným, často žertovným způsobem. Poslední forma, realistická, se vyznačuje minimálním počtem fantaskních prvků, taky hlavní hrdina už není princ nebo rytíř, ale člověk z lidu, který zdolává nástrahy bez použití nadpřirozených sil.

A pak mluvili všichni tři ještě hodně dlouho, hádali se, každý hájil svou teorii zuby nehty a nikdo nechtěl ustoupit ani o píd'. Kdo z nich měl pravdu těžko určit, protože starý moudrý král, který by je snad mohl rozsoudit, usnul tak hluboce, že by ho ani rána z děla nemohla probudit. A pokud se ještě neprobudil, hádají se chlapci dosud.

Maďarské pohádky

Tolik teorie, nyní se blíže seznámíme s maďarskými pohádkami, s jejich poetikou a světem, který je v detailech odlišný od českého pohádkového světa, ale v celku se liší jen málo. Můžeme se s jednou z výše načrtnutých koncepcí ztotožnit více či méně, každopádně nás už nepřekvapí nápadná podobnost maďarských pohádek s těmi, které už známe.

Možná si teď budu maličko odporovat, ale v pohádkách se zobrazuje „duše“ národa jako v žádném jiném žánru, vyjma starých mýtů a pověstí. Zkusme si pohádky přirovnat ke Kofole – československá náhražka Coca-Coly, která se snaží napodobit originál, ale konečný výsledek se liší. V pohádkách taky zůstává základní esence, která je okouřena lidovým a národním prvkem. A z maďarských pohádek se nejvíce line vůně palačinek, klobás a půdy.

Budeme se držet načrtnutého rozdělení pohádek a začneme těmi kouzelnými, které jsou ze všech forem nejstarší a jsou zastoupeny v nejhodnotnější počtu, také nejlépe dokazují přejímání motivů mezi různými národy. Typické pro ně jsou kouzelné předměty, šaty nebo zvířata, dobrá rada za dobrý skutek, cesta za štěstím nebo zvládnutí zkoušky. Hemží se čerty, draky, macechami a zlými sourozenci, čarodějnicemi a jinými postavami, které naopak pomáhají a jsou nadány nadpřirozenými schopnostmi. Pro maďarské pohádky této formy je nápadná jakási přesycenost – pokud jsme zvyklí, že hrdina musí zdolat tři překážky, na maďarského reka jich čeká přinejmenším šest. Když už máte pocit, že by pohádka mohla skončit, naválí se na vás další řada postav a dobrodružství. Hlavní hrdina je většinou chudý mladík, který pochází z pasteveckého prostředí a dojde ke štěstí díky své dobrotě, nebo také často díky své prohnanosti. Při četbě se častokrát nelze ubránit pocitu, že hrdina je většinou velice pasivní a věci se mu dějí jen tak mimochodem. Nevyniká ani tak dobrotou, jako spíš drzostí. Občas mi uniká, jaké mravní ponaučení by si děti mohly vzít. Například v pohádce Jak princezna vyloudila na Jancsim selátka hlavní hrdina postupně dává selátka princezně. Ta mu na oplátku nejprve ukáže nahé nohy, poté je nucena svléknout se do půl pasu a nakonec se musí Jancsimu předvést úplně nahá...

Další forma je zvířecí, v nich se můžeme setkat s kohouty, prasátky, psy, kočkami, koňmi a pro

Maďarsko typickými voly s dlouhými špičatými rohy. Buď zde vystupují pouze zvířata, jako třeba v pohádce o slepičce a kohoutkovi (stejný příběh jako v české době, jen se tu místo kohoutka duší slepička), anebo jsou zvířata obdařena kouzelnou mocí. Tady se nemůžu nezmínit o pohádce, která podle mě nejlépe vystihuje onu zvláštní „amorálnost“ maďarských pohádek.

Divotvorný vůl vypráví o chudém chlapci, jehož nevlastní matka měla pět dcer, přičemž každá z nich měla nestandardní počet očí. Macecha dávala hochovi k jídlu pouze kukuřičné placky, takže hubnul a strádal. Jednoho dne mu divotvorný vůl řekl, aby mu nadzvedl pravý roh, že v něm najde jídla, co hrdlo ráčí. To se opakovalo každý den a chlapec postupně sílil. Jednoho dne sedmioká dcera spatřila, čím se chlapec krmí, takže oba kamarádi byli nuceni utéct. Dostali se nejprve do stříbrného lesa. Chlapec zde utrl stříbrnou kytičku a vůl se kvůli tomu musel utkat se strážcem lesa. Prošli zlatým lesem, kde se stalo to samé, chlapec si dal kytku za klobouk i přes úpěnlivé volovy prosby, aby to nedělal, protože další souboj už by nemusel přežít. A opravdu, souboj v diamantovém lese vůl nepřežil a chlapec utekl za dalším dobrodružstvím. Dále je zbytečné pohádku popisovat. Jaké z ní plyne ponaučení? Že umanutost a neposlušnost vedou ke štěstí?

Jak již bylo řečeno, v legendárních pohádkách se často objevují postavy známé z Bible. Nejinak je tomu u těch maďarských, v nichž například vystupuje svatý Petr.

Maďarské realistické pohádky jsou omezeny o kouzelné prvky, snaží se být co nejvíc pravděpodobné, proto se v nich velice často jako hlavní postava vyskytuje skutečný maďarský král Matyáš Korvín. Ten je oblíbenou pohádkovou postavou i z toho důvodu, že naplňuje představy o dobrém panovníku a spravedlivé vládě. Pro lepší představu, jak takové příběhy vypadají, zmiňme pohádku Král Matyáš a sikulská dcera, která se vůbec neliší od Chytré Horákyne. Matyáš zde neuchvacuje svým rozumem, ale spravedlností a moudrostí.

Zazvonil zvonec...

O maďarských pohádkách by se dalo napsat ještě mnohem víc a obsírněji, ale nebylo by to zbytečné? Není lepší zakusit maďarskou pohádkovou poetiku na vlastní kůži? V češtině vyšla kniha Divotvorný vůl a jiné maďarské pohádky. Dále lze doporučit Magyar népmesék, animované pohádky pro děti a dospělé, které je možno zhlédnout na YouTube. Jsou sice pouze v maďarštině, ale nebojte se, slova zde nehrají takovou roli jako obrázky.

Alena Micolášková

Stodesetiletí V+W

Letos si připomínáme sto deset let od narození dvou přátel, kteří výrazně ovlivnili českou kulturu 20. století. Jan Werich se narodil 6. února 1905 v Praze na Smíchově a Jiří Voskovec 19. června 1905 v Sázavě – Černých Budech. Značnou část života prožili každý na jiném kontinentu, dnes však odpočívají ve společném hrobě v Praze.

Znali se od dětství, studovali spolu na gymnáziu v Křemencově ulici a nějaký čas též na právnické fakultě Karlovy univerzity. Pro své spo-

lužáky a známé vytvořili komickou dadaistickou Vest Pocket Revue, která měla při premiéře v dubnu 1927 v Umělecké Besedě na Malé Straně takový úspěch, že dosáhla celkem 208 repríz. Tím vlastně založili své Osvobozené divadlo, které pak do léta 1938 – převážně v nové budově ve Vodičkově ulici – uvedlo dalších 25 revuí a hudebních komedií.

Básnická kvalita i vynikající jazz

Spolu se skladatelem Jaroslavem Ježkem vytvořili pro divadlo na 80

písniček, které dodnes patří k tomu nejlepšímu, čeho bylo v tomto žánru v českých zemích dosaženo. Básnická kvalita písňových textů je zde znásobena na svou dobu vynikající jazzovou hudbou. K jejich politickým písním se vrátili v roce 1968 Suchý a Šlitř v divadle Semafor a Václav Havel v roce 1990 znělkou ke svým Hovorům z Lán.

První hry V+W měly spíše charakter hudebních revuí s poetickými, případně historickými tématy, jako byl Sever proti Jihu či Golem. V březnu 1932 svou hrou Caesar vstoupili na pole politické satiry, jehož se drželi až do konce 1. republiky. Svou divadelní poetiku a komiku přenesli do pěti celovečerních filmů (Peníze nebo život, Pudr a benzin, Hej rup, Svět patří nám, U nás v Kocourkově), které hlavně prostřednictvím televize nacházejí oddané diváky dodnes. Hru Osěl a stín v říjnu 1933 již zaměřili jednoznačně proti Hitlerovu nacismu. Jejich divadlo se pak stalo předmětem provokací českých fašistů a protestů německého vyslanectví.

Na přelomu let 1938 a 1939 si V+W spolu s Ježkem na poslední chvíli zachránili život emigrací do USA. Odtud po celou válku vysílali přes BBC do vlasti své relace plné optimismu a odhodlání k boji proti nacismu. Po návratu do Čech se už bez zesnulého Jaroslava Ježka pokusili ve svém divadle ve Vodičkově ulici navázat na předchozí éru aktualizovanou verzí své poslední předválečné hry Pěst na oko. Poměry ve vlasti i rozpoložení samotných autorů se však změnily natolik, že hra jaksi „nezabírala“. Poslední divadelní spolupráci V+W v Praze byla jejich verze známého amerického muzikálu Finian's Rainbow, jež uvedli pod českým názvem „Divotvorný hrnec“. Werich zde hrál roli vodníka Čochtana a Voskovec hru režíroval. Druhý jmenovaný pak brzy po únorovém puči v roce 1948 odjel na Západ a domů se už nikdy nevrátil.

■ Foceno skrze plot. Tímto vchodem se do bývalého Osvobozeného divadla už dnes nedostanete.
Foto: Tomáš Fošum

Americký herec

Voskovec zprvu pracoval v kanceláři Unesco v Paříži. V roce 1950 se rozhodl vrátit do Ameriky, ale byl po 11 měsíců držen na Ellis Islandu pod Sochou svobody v Newyorském přístavu v záležitosti případné „neamerické činnosti“. Vše se i zásluhou Ferdinanda Peroutky vysvětlilo a Voskovec mohl v New Yorku nastoupit na poměrně dlouhý zbytek života roli herce v činoherních divadlech, filmu a televizi. Je paradoxem, že on – předválečný básník a významný spoluautor výborných divadelních her – se v Americe živil jako „pouhý činoherce“. Patřil však na Broadwayi k předním představitelům her Čechova, Dürrenmatta či Shakespeara, ve hře G. B. Shawa Caesar a Kleopatra si zahrál titulní roli.

Kromě řady westernů hrál mj. ve výtečném filmu ze soudního prostředí Dvanáct rozhněvaných mužů, společně třeba s Henry Fondou. V televizi uvedl též svůj film Byl jsem obviněn, kde hraje sám sebe v případě internace na Ellis Islandu. Během svého pobytu v USA sestavil ceněnou knížku písňových textů a vzpomínkových esejí Klobouk ve křoví, vydanou v r. 1965 v Praze. V roce 1975 namluvil a v Americe vydal svou autorskou desku Relativně vzato, která je dodnes dokladem jeho vynikající češtiny, humoru a filozofického podání Sisyfova údělu moderního člověka.

Místo Voskovce Horníček

Jan Werich hrál svého Čochtana i v hudebním divadle v Karlíně a na zájezdech. Na základě hry V+W Golem pak vytvořil scénář a sám sebral hlavní dvojroli v „socialistickém“ dvoudílném filmu Císařův pekař a pekařův císař. Na motivy pohádky Boženy Němcové si pak spolu s Vlastou Burianem zahrál ve filmu Byl jednou jeden král. Jeho „hvězdná chvíle“ přišla, když v roce 1955 jako nový ředitel Divadla ABC ve Vodičkově ulici s Miroslavem Horníčkem uvedl upravenou hru V+W: Caesar. Ta se proslavila hlavně svými předscénami – „forbínami“, které byly oproti předválečným hrám Osvobozeného značně rozšířeny a odvážně napadaly tehdejší komunistický režim.

V podobném duchu byly provedeny i následující hry V+W: Balada z hadrů a Těžká Barbora. Další činnosti v Divadle ABC pak byl Werich nucen zanechat jednak ze zdravotních důvodů, jednak pro rostoucí nepřízeň vládnoucího režimu. Podařilo se mu sepsat a vydat několik pozoruhodných knížek, především cestopis Italské prázdniny, soubor pohádek Fimfárum či eseje a vzpomínkové črty shrnuté do svazků Úsměv klauna, Potlach či Rozhovory s Janem Werichem. Výborně namluvil texty k Trnkovým animovaným filmům podle Haškova Dobrého vojáka Švejka. Roli moudrého klauna ztvárnil v Jasném filmu Až přijde kocour. Mistrné jsou též jeho role v televizních filmech Uspořená libra, Kočár nejsvětější svátos-

ti, Král a žena či Medvěd podle námětů světových klasiků. Dodnes se objevují jeho zasuté rozhlasové a gramofonové nahrávky. Na veřejnosti naposledy vystoupil v pražské Lucerně v roce 1977 při večerech k 50. výročí premiéry Vest Pocket Revue.

Vzdálené ostrovy

Po roce 1948 žili V+W odděleni oceánem každý na „svém ostrově“, Werich na Kampě a Voskovec na Manhattanu. Sešli se přes typické šikany československého totalitního režimu několikrát ve Vídni, Londýně či v Americe. Oba byli „jedno tělo a jedna duše“, tak jak to zobrazuje jejich sochařský dvojportrét od Otakara Švece z roku 1930 či vzájemná korespondence z let 1945 – 1981 vydaná nakladatelstvím Akropolis v letech 2007 – 2008.

Jan Werich zemřel v Praze 31. října 1980, Jiří Voskovec ve svém posledním sídle Pear Blossom v Kalifornii 1. července 1981. Jejich popel je uložen na pražských Olšanech ve společném hrobě navrženém sochařem Vladimírem Preclíkem. Oba právem patří k „Největším Čechům“ – v televizní anketě z roku 2007 se Werich umístil na 6. pozici, Voskovec paradoxně podle hesla „sejde z očí, sejde z myslí“ až na 94. místě!

Jiří Fošum

VÝBĚR PÍSNÍ V+W :

LYRICKÉ

Tmavomodrý svět,
Klobouk ve křoví,
Svítá,
Zasu,
Život je jen náhoda

FILOSOFICKÉ

Ezop a brabenec,
David a Goliáš,
Zlatá střední cesta,
Potopa,
Stonožka

POLITICKÉ

Pochod plebejců,
Svět naruby,
Nashledanou v lepších časech,
Kolumbovo vejce

KOMICKÉ

Tři strážníci,
Píseň strašlivá o Golemovi,
Jackova píseň,
Tragédie vodníka

Nuda v Hradci Králové? Zraněné nezraněné město

Hradec Králové opakovaně vévodí všem možným anketám a žebříčkům kvality života. Nejde jen o subjektivní chválu domorodců milujících své město, ale i o propracované studie srovnávající například průměrnou délku dožití (ženy 81,9 a muži 76,7 roku), zaměstnanost žen, kvalitu a dostupnost zdravotní péče, kvalitu ovzduší, kriminalitu apod.

Nicméně s Hradcem to není zas až tak jednoznačné, jak by se na první pohled mohlo zdát. Bez ohledu na skvělé výsledky, je často hodnocen i jako jedno z nejnudnějších a nejuzavřenějších měst. Taková ospalá snobská díra (samozřejmě ne ve smyslu architektonickém). Takže v čem je tedy problém?

Od města královen k Salonu republiky

Hradec Králové vznikl na významné obchodní stezce mezi Prahou a Krakovem. Už v 10. století zaměřili na soutok Labe s Orlicí pozornost Slavníkovci. Od 13. století byl Hradec věnným královským městem. To v praxi znamenalo, že byl využíván jako rezidence českých královských vdov, které město velkoryse zvelebovaly. Zásadní vliv na rozvoj gotického města měla Richenza Piastovna (Eliška Rejčka), která přemístila do Hradce svůj dvůr a dala vystavět velkolepou katedrálu svatého Ducha. Tato impozantní gotická stavba dodnes vévodí panoramatu města.

V 18. století se město přeměnilo na josefínskou pevnost a hrálo také významnou roli coby jedno ze zásadních center českého národního obrození. Devastující pro celou oblast byla bitva na Chlumu – mimohradeckým známá spíše jako bitva u Hradce Králové. Četné pomníky dodnes dokreslují kolorit mírně zvlněné krajiny, která se v červenci 1866 stala dějištěm jedné z největších bitev na našem území. Od Trutnova po Hradec se vytvořilo téměř jednolitě bitevní pole poseté tisíci mrtvol. Na obou stranách bojovalo přes 300 000 vojáků.

Opravdu zásadní a do dnešní doby Hradec Králové výrazně ovlivňující bylo období první republiky. Prezident Masaryk si město velice oblíbil a často jej označoval přізviskem Salon republiky. Do entuziastické vlny moderní výstavby se ve dvacátých a třicátých letech minulého století investovalo mnoho úsilí a hlavně financí. Z výhod unikátní jednotné urbanistické koncepce města, realizované převážně architektem Josefem Gočárem, se těží dodnes. Například hlavní městský okruh, stále kapacitně vyhovující dnešní dopravě, byl navržen právě jím.

Hradec ani nebyl poznamenán traumatem poválečného odsunu Němců, jako nedaleké Podkrkonoší, takže se nikdy ve velkém násilně nezpřetrhaly vazby obyvatel s jejich bydlištěm.

■ Z hradeckého Prioru se stalo Tesco, a jedeme dál!

Zdroj: Wikimedia Commons/Prazak

Normalizační deja vu

Po druhé světové válce se hlavní město Východočeského kraje proměnilo v baštu českého komunismu – poslušné, nadšené a (možná právě proto stále ještě) výstavní.

Dodnes se nad Hradcem vznáší kletba krajského města – krajského ve smyslu, jaký tomuto slovu dal minulý režim. Je stále patrná normalizační uzavřenost a předepsaná nadšenost. Tuto plíživou pachut' musí Hradec rozpustit. Svým způsobem k tomu zatím neměl možnost, neboť vlastně jako jedno z mála českých měst v podstatě materiálně ani nijak netrpěl, a tak se po roce 1989 nebylo vůči čemu a komu příliš vymezovat.

Základním předpokladem pro vyrovnání se s problémem je moment, kdy si problém uvědomíme, definujeme, a ten se pak stane součástí veřejného diskurzu. Což se v Hradci nikdy nenastalo. Auře Salonu republiky propadli dokonce i komunističtí architekti, takže génus loci nebyl budovatelským duchem v tomto ohledu příliš narušen. A protože vzhled města je nade vše, není přeci co řešit... Hluboký městský patriotismus tomuto procesu také moc nepomohl, naopak elegantně zakonzervoval status quo nejúžasnějšího města a obrousil hrany kritického nadhledu. Důležité je, že je vše krásné a reprezentativní (a rozhodně lepší než v sousedních Pardubicích).

Kudy z nudy

V komunálních volbách 2014 obhájil již podruhé primátorské křeslo doktor medicíny Zdeněk Fink. Hnutí Hradecký demokratický klub získalo 25,56 % hlasů a 12 mandátů. Jejich výsledky v minulém období byly skvělé, takže nebyl žádný důvod ke změně. Jejich program však krásně dosvědčuje naladění Hradečanů – budeme opravovat budovy a budovat infrastrukturu. V předvolebním boji slibili budoucí vítězové rekonstrukci Velkého

■ No není to krásná? Foto: Tomáš Dušek

náměstí a části památkové rezervace, rekonstrukci fotbalového stadionu „Pod lízátky“, který je neodmyslitelnou součástí města (návrh na likvidaci „lízátek“ vyvolal obrovskou vlnu nevole), rozšíření už tak všudypřítomných cyklostezek do periferních oblastí a v neposlední řadě podporu dostavby dálnice D11. O to, jak vnést do Hradce život, se ale příliš nestarají.

Ani přítomnost mnoha fakult několika českých univerzit a vysokých škol není příslibem bujarého (nejen) studentského života. Studentské kluby a podniky spočtete na prstech jedné ruky a ostatní kluby na prstech té druhé. Zábava se decentralizovaně stahuje do sou-

kromých bytů, studentských kolejí a zahrad v chatových oblastech. Veřejný prostor města je nádher- ný, ale zároveň příliš luxusní a jeho údržba natolik finančně náročná, než aby byl dán plně „k dispozici“.

Hradec Králové určitě není typickým „zraněným“ městem. Je skutečně výstavním místem. Ale nálepka sterilního, snobského a nezáživného města je něco, čeho se bohužel zatím nedokázal zbavit.

Kateřina Hamplová

Autorka se narodila v Hradci. Při psaní článku jí krvácelo srdce, neboť žije momentálně v Praze.

Připravujeme:

- Rusko a střední Evropa
- Rozhovor o kvalitě ovzduší
- Polský volební rok

■ A co čtete cestou v tramvaji vy? Foto: DeS

Pro zájemce o předplatné:

Pište prosím na náš redakční mail redakce@demokratickystred.cz.

Roční předplatné stojí 180 Kč i s poštovným.

Číslo našeho účtu je 2400332468/2010.